

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босне и Херцеговине

Predmet broj: S1 1 K 034278 20 Kri

Datum: objavljivanja 27. maj 2022. godine
pismenog otpravka 11. juli 2022. godine

Pred pretresnim vijećem u sastavu:

sudija Davorin Jukić, predsjednik vijeća
sudija Tatjana Kosović, član vijeća
sudija Braco Stupar, član vijeća

u predmetu

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE
protiv
Duška Suvare

P R E S U D A

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:
Senad Osmić

Branilac optuženog Duška Suvare:
Slobodan Perić, advokat iz Banja Luke

Sadržaj

PRESUDA	3
I. TOK KRIVIČNOG POSTUPKA	6
A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES.....	6
B. DOKAZNI POSTUPAK.....	6
<i>Dokazi Tužilaštva BiH</i>	6
<i>Dokazi odbrane</i>	7
C. ZAVRŠNE RIJEČI	7
1. <i>Tužilaštvo BiH</i>	7
2. <i>Branilac optuženog Duška Suvare, advokat Slobodan Perić</i>	8
3. <i>Optuženi Duško Suvara</i>	9
D. PROCESNE ODLUKE	9
1. <i>Odluka o ponovnom početku glavnog pretresa</i>	9
2. <i>Odluka o isključenju javnosti sa djela glavnog pretresa</i>	10
3. <i>Odluke o mjerama zaštite za svjedoke</i>	11
4. <i>Odluka po prigovorima na dokaze odbrane</i>	12
5. <i>Odluka o izuzetku od neposrednog izvođenja dokaza</i>	12
II. OPĆA OCJENA DOKAZA	13
III. ZAKON KOJI SE PRIMJENJUJE	15
IV. ODLUKA O KRIVICI OPTUŽENOG DUŠKA SUVARE	17
A. BITNA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142. KZ SFRJ.....	17
1. <i>Kršer je pravila međunarodnog prava</i>	18
2. <i>Civilni status žrtve (status zaštićene kategorije stanovnika)</i>	20
3. <i>Kršer je mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije</i>	22
4. <i>Djelo počinio mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom</i>	26
5. <i>Počinioci moraju narediti ili počiniti djelo</i>	29
B. POJEDINAČNA INKRIMINACIJA U OSNOVI ZLOČINA	30
1. <i>Izmjene čirjeničnog opisa</i>	30
2. <i>Kvalifikacija nečovječnog postupanja iz stava 1. člana 142. KZ SFRJ</i>	31
3. <i>Klasifikacija silovanja iz stava 1. člana 142. KZ SFRJ</i>	32
a) <i>Tačka 1. izreke presude</i>	35
b) <i>Tačka 2. izreke presude</i>	41
C. ODGOVORNOST I KAZNA	49
D. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU.....	53
E. TROŠKOVI POSTUPKA.....	54
V. PRILOG	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Davorina Jukića, kao predsjednika vijeća, te sudija Tatjane Kosović i Brace Stupara, kao članova vijeća, uz učešće stručnog saradnika Amele Huseinbegović, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu koji se protiv optuženog Duška Suvare vodi po optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0017005 19 od 11.12.2019. godine, potvrđenoj dana 13.12.2019. godine, a kojom se optuženi tereti za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c) i e) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BiH), u vezi sa članom 53. i 180. stav 1. istog Zakona, nakon održanog glavnog pretresa, na kojem je dijelom bila isključena javnost, u odsustvu optuženog Duška Suvare, a u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine Senada Osmića, branioca optuženog, advokata Slobodana Perića, te punomoćnika oštećene S-2, advokata Selme Hadžić, donio je i dana 27.05.2022. godine, javno objavio sljedeću

PRESUDA

I

OPTUŽENI:

Duško Suvara, zv. „Hans“, sin Krste i majke Save, rođene Perduh, rođen 15.11.1971. godine u Livnu, po nacionalnosti ..., državljanin ..., nastanjen u ..., po narodnosti ..., državljanin ..., JMBG: ..., nezaposlen, lošeg imovnog stanja, rastavljen, otac jednog mlđb. djeteta, pismen sa završenom osnovnom školom, služio vojsku JNA 1989/1990. godine, vodi se u vojnoj evidenciji Banja Luka, ranije osuđivan, osuđivan ... i ..., ...

KRIV JE

što je:

za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini i u vrijeme oružanog sukoba između Hrvatskog vijeća obrane i Armije Republike Bosne i Hercegovine s jedne strane i Vojske Republike Srpske s druge strane, u toku 1992. godine, na području općine Glamoč, u svojstvu pripadnika Vojske Republike Srpske, postupao protivno odredbama člana 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine,

nanošenjem snažne fizičke i psihičke patnje nečovječnim postupanjem i silovanjem, tako što je:

1. Tokom mjeseca maja 1992. godine, u večernjim satima, odjeven u maskirnu uniformu i naoružan automatskom puškom i bombama, svjesno i htijući došao u kuću oštećene S-1, koja se nalazi u naselju Luke, općina Glamoč, u kojoj su se nalazili civili „S-1“ i njen suprug, nakon čega je tražio od oštećene „S-1“ da ga odvede do kuće Hamde Zeljkovića, te repetirao automatsku pušku i zaprijetio „S-1“ da će joj ubiti supruga ako to ne učini, pa je ista, strahujući da će Duško ubiti njenog supruga i nju odvela Duška do kuće Hamde Zeljkovića u kojoj su zatekli Hamdu Zeljkovića, nakon čega je Duško Suvara prisilio oštećenu „S-1“ da s njim ide dalje, te kada su krenuli od kuće Hamde Zeljkovića kroz naselje Luke, naredio oštećenoj „S-1“ da uđe u kanal pokraj puta, gdje ju je prijetnjom upotrebe automatske puške, protivno njenoj volji, iako ga je molila da to ne čini i pokušavala se odbraniti, prisilio da skine odjeću, te ju je potom silovao, da bi se nakon izvršenog silovanja Duško Suvara udaljio u nepoznatom pravcu,

2. Dana 30. juna 1992. godine, u večernjim satima, odjeven u maskirnu uniformu i naoružan automatskom puškom, pištoljem i nožem, svjesno i htijući došao u kuću „S-2“ koja se nalazi u naselju Čukure u Glamoču, u kojoj su se nalazili civili „S-2“ i njen suprug „S-3“, te je vatrenim oružjem pucao u vrata kuće i ušao u kuću oštećene „S-2“ u kojoj je, pucajući iz vatrene oružja u unutrašnjosti kuće, zlostavljao oštećenu „S-2“ i njenog supruga prislanjajući njemu pištolj na glavu, psujući oboma ustašku i balijsku majku, tražeći novac, pa je, iako ga je oštećena „S-2“ molila da to ne čini, istoj naredio da krene s njim van kuće, pri tome zaprijetivši da će ubiti „S-3“ ako izađe iz kuće, da bi zatim prijetnjom upotrebe vatrene oružja odveo „S-2“ iz njene kuće, pa je, nakon što su se udaljili od kuće oštećene, protivno njenoj volji, na obližnjoj livadi prisilio oštećenu „S-2“ da skine odjeću, pucajući pri tome iz vatrene oružja u zrak, parajući joj leđa nožem, gdje ju je silovao, nanoseći oštećenoj „S-2“ na taj način snažnu duševnu i tjelesnu bol i patnju, kojom prilikom je „S-2“ zadobila povrede u vidu oguljotina kože leđa, krvne podljeve kože lijeve natkoljenice, krvne podljeve kože desne natkoljenice, oguljotine kože lijevog koljena i oguljotine kože desnog koljena, da bi se nakon izvršenog silovanja Duško Suvara udaljio u nepoznatom pravcu,

dakle,

kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije namjerno nanosio osobi snažnu tjelesnu ili duševnu bol i patnju i prisilio drugu osobu upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos,

čime je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije¹ (u daljem tekstu: KZ SFRJ), i to

- tačkom 1. silovanje
- tačkom 2. nečovječno postupanje i silovanje,

pa ga vijeće Suda BiH, za počinjeno krivično djelo, primjenom članova 33., 38. stav 1., 41. stav 1. KZ SFRJ,

OSUĐUJE

na kaznu zatvora u trajanju od

6 (šest) godina

II

Odbija se prijedlog odbrane optuženog Duška Suvare da se prilikom izricanja krivičnopravne sankcije primjene odredbe iz člana 48. i 49. KZ SFRJ o odmjeravanju kazne osuđenom licu i izricanju jedinstvene kazne.

III

Na osnovu odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH, oštećene se sa imovinskopравnim zahtjevom upućuju na parnicu.

IV

Primjenom člana 188. stav 4. ZKP BiH, optuženi se oslobađa obaveze naknade troškova krivičnog postupka i sudskog paušala, te isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

OBRAZLOŽENJE

¹ Uredba sa zakonskom snagom od 11.04.1991. godine, o preuzimanju Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije kojom se Krivični Zakon SFRJ ("Službeni list SFRJ", br. 44/76, 36/77, 56/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90 i 45/90), preuzima kao republički zakon;

I. TOK KRIVIČNOG POSTUPKA

A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES

1. Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo BiH, Tužilaštvo) broj: T20 0 KTRZ 0017005 19 od 11.12.2019. godine, a koja je potvrđena dana 13.12.2019. godine, Duški Suvari je na teret stavljeno izvršenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e)² KZ BiH u odnosu na tačku 1., a tačke c)³ i e) KZ BiH u odnosu na tačku 2. optužnice.
2. Na ročištu radi izjašnjenja o krivnji, održanom dana 15.01.2020. godine, optuženi Duško Suvara izjasnio se da nije kriv za djelo koje mu se potvrđenom optužnicom stavlja na teret, a glavni pretres je počeo dana 18.09.2020. godine čitanjem optužnice i izlaganjem uvodnih riječi Tužilaštva BiH.
3. Glavni pretres u ovom krivičnom predmetu je okončan dana 29.04.2022. godine iznošenjem završnih riječi optuženog i njegovog branioca.

B. DOKAZNI POSTUPAK

Dokazi Tužilaštva BiH

4. U toku dokaznog postupka, Tužilaštvo je izvelo dokaze saslušanjem sljedećih svjedoka: „S-1“, „S-2“, „S-3“, Veljko Dakić, Rodoljub Marić, Dušanka Grahovac, dok su pročitani iskazi svjedoka Stojana Čegara i Semira Smajića, koji su preminuli u toku postupka.
5. Tužilaštvo je također izvelo i dokaz saslušanjem vještaka prof.dr.sc Nermina Sarajlića, specijaliste sudske medicine, te prim.dr Omera Čemalovića, sudski vještak iz neuropsihijatrije, subspecijalista forenzičke psihijatrije.
6. Spisak materijalnih dokaza koje je tužilac prezentirao i uveo u spis dati su u prilogu presude i čine njen sastavni dio.

² prisiljavanje drugog lica, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje);

³ namjerno nanošenje licu snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje;

Dokazi odbrane

7. U toku dokaznog postupka odbrana je saslušala optuženog Duška Suvaru u svojstvu svjedoka.
8. Spisak materijalnih dokaza koje je branilac prezentirao i uveo u spis dati su u prilogu presude i čine njen sastavni dio.

C. ZAVRŠNE RIJEČI

1. Tužilaštvo BiH

9. Tužilaštvo je u svojim završnim riječima na prvom mjestu istaklo to da činjenica da je optuženi počinio krivično djelo za koje se tereti sa diskriminatornom namjerom usmjerenom prema civilima, oštećenju "S-1" i "S-2", da je bio svjestan svog djela i da je htio njegovo počinjenje na način opisan optužnicom proizilazi iz svih izvedenih dokaza Tužilaštva, kao i iskaza optuženog datog na glavnom pretresu. Optuženi je te prilike priznao djelo opisano tačkom 2. dispozitiva optužnice, dok je u odnosu na djelo počinjeno na štetu "S-1" izjavio da ga nije počinio, ali da je spornog dana sa oštećenom otišao do kuće Hamde Zeljkovića gdje je boravio zajedno sa istom, ne dajući pri tome nikakvo obrazloženje o razlozima zašto bi oštećena bila sama sa njim u vrijeme rata u večernjim satima.
10. Tokom provođenja dokaznog postupka saslušano je šest svjedoka tužilaštva, te su pročitane izjave dva svjedoka koja su u međuvremenu preminula. Svi svjedoci su isključivo svjedočili o činjenicama i okolnostima koje su neposredno opazili, a koje čine obilježja krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret. Iskazi svjedoka su u cjelosti autentični, konzistentni, vjerodostojni i međusobno podudarni.
11. Tužilaštvo se u završnim riječima posebno osvrnulo na iskaz svjedoka "S-1", oštećene i žrtve silovanja, ističući da vijeće treba uzeti u obzir da je silovanje krivično djelo koje se u velikom procentu slučajeva dešava isključivo u prisustvu počinitelja i njegove žrtve, kao što je u konkretnom slučaju, pri tome imajući u vidu, između ostalog, i način svjedočenja i držanje ovog svjedoka.
12. Dalje se u završnim riječima ističe da je optuženi ciljano i sa diskriminatornom namjerom došao do kuća oštećenih "S-1" i "S-2", kao vojnik VRS, te ih odveo pod prijetnjom oružja, gdje ni u jednom slučaju nije bilo slobodne volje na strani istih. Navodi oštećenih-svjedokinja u potpunosti su potkrijepljeni datim nalazom i mišljenjem vještaka prim.dr Omera Čemalovića i prof.dr. Nermina Sarajlića, koji su potvrdili povrede nastale kao posljedica učinjenog krivičnog djela. Prema daljim navodima, optuženi je djelo počinio kao neposredni izvršilac, postupajući suprotno pravilima međunarodnog prava, koje je bilo usmjereno protiv civilnog stanovništva, odnosno osoba zaštićenih Ženevskom

konvencijom o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine. Djelo je počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije i stoji u direktnoj vezi sa navedenim.

13. Tužilaštvo je stava da provedeni dokazi ne ostavljaju mjesta sumnji da je optuženi bio potpuno svjestan postojanja oružanog sukoba i okolnosti pod kojima se inkriminirani događaj desio, te da je upravo on osoba koja je izvršila silovanje nad oštećenima.

14. Slijedom navedenog, stavljen je prijedlog da se optuženi oglasi krivim za sve radnje opisane dispozitivom optužnice koje čine obilježje djela za koje se tereti, te da mu Sud izrekne vrlo strogu mjeru i vrstu kazne propisane za predmetno krivično djelo, pri tome cijeneći sve okolnosti na strani optuženog, uz naznaku da na strani istog ne egzistira niti jedna olakšavajuća okolnost koja bi mogla predstavljati osnov za ublažavanje kazne. Uz to, Tužilaštvo smatra i da je postavljeni imovinskopravni zahtjev za naknadu nematerijalne štete u cijelosti osnovan, iz kojeg razloga je stavljen prijedlog da se istom udovolji.

2. Branilac optuženog Duška Suvare, advokat Slobodan Perić

15. Odbrana optuženog Duška Suvare je u završnim riječima iznijela stav da su u ovoj stvari moguće dvije vrste odluka, i to presuda kojom se optužba odbija radi zastare ili osuđujuća presuda uz izricanje jedinstvene kazne.

16. S tim u vezi, odbrana je prije svega istakla činjenicu da su protiv optuženog ranije vođeni postupci za djela počinjena tokom rata, pred ..., a koja su kvalifikovana kao klasična krivična djela, a ne kao ratni zločin, pa odbrana smatra da je i u konkretnom za radnje za koje se optuženi tereti nastupila apsolutna zastara, imajući u vidu da se ne radi o djelima ratnog zločina.

17. Dalje je istaknuto i da je optuženi u više navrata tokom ranijih postupaka koji su se vodili protiv njega tražio da se protiv istog vodi jedinstven postupak za sva djela za koja je ranije osuđen, kao i ova za koja mu se sada sudilo, bez obzira koji bi sud vodio postupak, međutim niko nije odgovorio na njegove zahtjeve.

18. Odbrana je stava da se nakon završenog dokaznog postupka može sa sigurnošću reći da je tužilaštvo dokazalo samo ono što nije bilo sporno, a to je da je optuženi kao civil dana 30.06.1992. godine izvršio krivično djelo silovanje na štetu oštećene "S-2", tačnije klasično djelo silovanja, a ne Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, do kojeg zaključka bi morao doći i Sud primjenom pravila "*in dubio pro reo*" i obaveznom primjenom blažeg zakona.

19. Vezano za primjenu materijalnog prava odbrana smatra da se u konkretnom ima primijeniti krivični zakon koji je važio u vrijeme navodnog izvršenja radnji koje se optuženom stavljaju na teret, a to je KZ SFRJ, imajući u vidu da je po optuženog ovaj zakon povoljniji, pozivajući se pri tome na relevantnu praksu Evropskog suda za ljudska prava i ovog Suda.

20. Odbrana je slijedom navedenog u svojim završnim riječima predložila da se u ovom predmetu donese presuda kojom se optužba odbija s obzirom da se radnje koje se optuženom stavljaju na teret nikako ne mogu kvalifikovati kao Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, već isključivo kao krivično djelo Silovanje, za čije gonjenje je nastupila zastara.

21. Opreza radi, ukoliko Sud izvede drugačiji zaključak, odbrana traži da se prilikom utvrđivanja odgovornosti i izricanja sankcije, prema optuženom izrekne jedinstvena kazna zatvora temeljem odredbi člana 49., u vezi sa članom 48. KZ SFRJ, uzimajući raniju kaznu kao već utvrđenu, kao i vrijeme provedeno na izdržavanju kazne, koje bi se uračunalo u izrečenu kaznu zatvora.

3. Optuženi Duško Suvara

22. Optuženi se u cjelosti složio sa navodima svog branioca, istovremeno izjavljujući kajanje i žaljenje zbog svega što je uradio na štetu bilo koga, a posebno svjedoka "S-2". Optuženi svoje radnje pravda činjenicom da je bio mlad i silan, te da je mislio da neće biti kažnjen, navodeći to kao osnovni razlog. Dalje ističe da je istina da je napravio puno grešaka, ali da smatra da ima pravo na pravično suđenje i sva druga prava kao građanin BiH.

23. Optuženi se u svojim završnim riječima osvrnuo i na činjenicu da je ranije osuđen presudom ... na jedinstvenu kaznu zatvora za djela počinjena u Glamoču, te da je u više navrata i od ovog Suda i Tužilaštva tražio da se vodi jedinstven postupak za djela za koja mu se sada sudi, kao i za ova za koja je osuđen, te da je optuženi već "odležao svoje" imajući u vidu da je izdržao ranije izrečenu kaznu od 20 (dvadeset) godina.

24. Ukazao je i na to da je Tužilaštvo u svojim ranijim podnescima, radnje za koje mu se sada prilikom pravne kvalifikacije djela primijenio KZ SFRJ, pa je optuženom nejasno zašto to nije učinjeno i predmetnom optužnicom.

25. Na kraju, optuženi je istekao da očekuje da će ovaj Sud donijeti pravilnu i zakonitu presudu.

D. PROCESNE ODLUKE

1. Odluka o ponovnom početku glavnog pretresa

26. Tokom glavnog pretresa, između ročišta održanih 16.10.2020. i 22.01.2021. godine, 22.01.2021. godine i 28.05.2021. godine, te 09.07.2021. godine i 08.10.2021. godine, 06.12.2021. godine i 18.02.2022. godine protekao je vremenski period duži od 30 (trideset) dana.

27. Pored toga, tokom glavnog pretresa došlo je do izmjene sastava sudećeg vijeća i to nakon što je odlukom predsjednika Suda, član vijeća sudija Lejla Konjić Dragović zamijenjena zbog predstojećeg dužeg odsustva po osnovu porodiljskog odsustva.

28. Odredba člana 251. stav 2. ZKP BiH propisuje da: *“Glavni pretres kcji je odgođen mora ponovo početi ako se izmjenio sastav vjeća ili ako je odgađar je trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca, vjeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju”*.

29. Slijedom navedenog, vijeće je, na pretresima održanim na dane 22.01.2021. godine, 28.05.2021. godine, 08.10.2021. godine i 18.02.2022. godine, donijelo odluku da glavni pretres počinje iznova u smislu citirane zakonske odredbe. Obzirom da stranke i branilac nisu imali primjedbi na izmijenjeni sastav vijeća, kojeg su činili sudija Davorin Jukić kao predsjednik vijeća, te sudije Braco Stupar i Tatjana Kosović kao članovi vijeća, te su dali svoju saglasnost da se svjedoci ne saslušavaju ponovo, nego da će se koristiti iskazi koje su prethodno dali u ovom postupku, kao i materijalni dokazi koji su izvedeni tokom glavnog pretresa, to je glavni pretres počeo teći iznova na gore pomenuti način.

2. Odluka o isključenju javnosti sa dijela glavnog pretresa

30. Vijeće je, na temelju člana 237. ZKP BiH, u po službenoj dužnosti (a nakon izjašnjenja strana u postupku), isključilo javnost sa jednog dijela glavnog pretresa na nastavcima glavnog pretresa održanih na dane 09.07.2021. godine i 22.10.2021. godine.

31. Isključenje javnosti opravdali su razlozi zaštite interesa svjedoka, odnosno zaštite intimnog života oštećenih „S-1“ i „S-2“, kao i svjedoka „S-3“, kako je propisano članom 235. ZKP BiH.

32. Odluku o isključenju javnosti vijeće je donijelo radi raspravljanja i odlučivanja o prijedlozima za dodjeljivanje dodatnih mjera zaštite za naprijed svjedoke „S-1“ i „S-2“, te tokom svjedočenja oštećene „S-1“ na glavnom pretresu.

33. Imajući u vidu da nije uvijek moguće predvidjeti i potpuno kontrolisati dinamiku izjašnjenja o pravnim i činjeničnim pitanjima, čiji sadržaj bi dospijećem u javnost mogao izazvati štetne posljedice po prava i interese svjedoka sa mjerama zaštite i na taj način imati negativnog uticaja na sam tok postupka, vijeće je odlučilo da isključi javnost sa dijelova glavnog pretresa prilikom rasprave o pitanjima koje se tiču mjera zaštite u skladu sa datim okolnostima.

34. Pored toga, vijeće je, prihvatajući prijedlog tužioca, isključilo javnost tokom svjedočenja oštećene „S-1“, cijeneći pri tome iznesene razloge, datu saglasnost odbrane, te vodeći računa o interesima svjedoka pod mjerama zaštite – oštećene „S-1“ koja je žrtva silovanja, našavši cjelishodnim i na zakonu utemeljenim isključiti javnost sa dijela glavnog pretresa održanog dana 22.10.2021. godine tokom kojeg je oštećena svjedočila pred sudom.

3. Odluke o mjerama zaštite za svjedoke

35. Rješenjem Suda BiH broj: S1 1 K 012501 19 Krn 5 od 10.07.2019. godine određene su mjere zaštite za svjedoke „S-1“, „S-2“, dok su rješenjem broj: S1 1 K 012501 19 Krn 11 od 22.11.2019. godine određene mjere zaštite za svjedoka „S-3“. Predmetnim rješenjima svjedocima su dodijeljeni navedeni pseudonimi i određeno je da lični podaci svjedoka ostaju povjerljivi najduže 30 (trideset) godina nakon što odluka postane pravomoćna, dok je istovremeno data obaveza Tužilaštvu da nakon potvrđivanja optužnice pripremi redigovane verzije izjave svjedoka koje će biti dostavljene braniocu radi pripreme odbrane, ali da iste neće sadržavati niti jednu informaciju u vezi sa trenutnim boravkom svjedoka, brojem telefona, matičnim brojem, brojem lične karte i nazivom organa od kojeg je izdata ili mjestu o kojem radi, te imenom i prezimenom članova porodice svjedoka.

36. Postupajući u skladu sa odredbom člana 12. stav 8. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, Sud je djelimično izmijenio dispozitiv navedenih rješenja, na način da je Tužilaštvu dozvolio da odbrani dostavi podatke koji se tiču imena i prezimena članova porodice svjedoka, s obzirom da su svjedoci „S-2“ i „S-3“ supružnici, a sve u svrhu pripremanja odbrane optuženog.

37. Pored toga, na ročištima održanim na dane 09.07.2021. godine, 10.09.2021. godine, te 18.02.2022. godine, prije saslušanja svjedoka „S-1“, „S-2“ i „S-3“, postupajući tužilac je predložio da se istima, pored postojeći mjera zaštite, dodijele i dodatne mjere, i to svjedočenje putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka (svjedočenje iz druge prostorije), uz korištenje elektronskih uređaja za promjenu slike i glasa svjedoka u odnosu na svjedoke „S-1“ i „S-3“, te promjenu slike u odnosu na svjedoka „S-2“. Obrazlažući svoj prijedlog Tužilaštvo je istaklo da je su svjedoci pretrpili teške traume, koje su oslikane i u nalazu i mišljenju vještaka dr. Omera Čemalovića⁴, kao i da je svjedok „S-3“ upoznat sa svim posljedicama koje je pretrpila svjedokinja „S-2“, o čemu će svjedočiti na glavnom pretresu, te da su dodatne mjere potrebne kako bi se svjedoci bili u mogućnosti da slobodno i nesmetano iznesu sve činjenice i okolnosti koje su im poznate.

38. Optuženi i njegov branilac nisu se protivili navedenom prijedlogu Tužilaštva BiH.

39. Odredbom člana 4. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka propisano je da: *„Sud može odrediti one mjere zaštite svjedoka koje smatra potrebnim, a koje su predviđene ovim Zakonom, uključujući primjenu više mjera istovremeno.“* Dalje, odredbom člana 9. istog Zakona, propisano je da: *„Pri odlučivanju da li postoje opravdani razlozi da se svjedok ispita putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka na način na koji stranke i branilac mogu postavljati pitanja, a da ne budu prisutni u istoj prostoriji sa svjedokom, također će se uzeti u obzir potreba da se osigura zaštita svjedoku pod prijetnjom i ugroženog svjedoka“*, dok odredba člana 13. stav 2. propisuje da *„Sud može odlučiti da identitet svjedoka ne bude otkriven tako što će se dozvoliti upotreba elektronskih uređaja za promjenu glasa ili slike ili i slike i glasa svjedoka upotrebom tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka“*.

40. Cijeneći osnovanost zahtjeva, kao i saglasnost odbrane optuženog, vijeće je našlo da su u konkretnom slučaju ispunjeni uslovi za dodjeljivanje dodatne zaštitne mjere, pa je uz primjenu odredaba članova 4., 9. i 13. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i

⁴ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-5;

ugroženih svjedoka, na glavnom pretresu donijelo rješenje kojim je prihvatilo prijedlog Tužilaštva BiH i oštećenima „S-1“ i „S-2“, te svjedoku „S-3“ dodijelio dodatne mjere zaštite svjedočenje putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka (svjedočenje iz druge prostorije) uz upotrebu uređaja za promjenu glasa i slike, odnosno samo za promjenu slike u odnosu na oštećenu „S-2“.

4. Odluka po prigovorima na dokaze odbrane

41. Tužilac je na sve dokaze uložene od strane odbrane optuženog Duška Suvare uložio prigovore relevantnosti.

42. Vijeće je odlučilo prihvatiti navedene dokaze u spis, budući da su uloženi na okolnosti postavljenog prijedloga odbrane za odmjeravanje i izricanje jedinstvene kazne prema optuženom temeljem odredaba člana 48. i 49. KZ SRFJ, kao i na okolnost (lošeg) imovnog stanja optuženog, uz napomenu da su isti cijenjani u skladu sa njihovom dokaznom snagom.

5. Odluka o izuzetku od neposrednog izvođenja dokaza

43. Na nastavku glavnog pretresa održanog dana 25.06.2021. godine, Sud je prihvatio prijedlog Tužilaštva o čitanju iskaza svjedoka Stojana Čegara⁵ i Semira Smajića⁶ datih u istrazi, nalazeći da su konkretnim slučajevima ispunjeni uslovi predviđeni odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH.

44. Navedena zakonska odredba propisuje: "*Zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sud,je odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno obojele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih razloga*".

45. Tužilaštvo je na navedenom ročištu uložilo izvode iz matične knjige umrlih (MKU) za Stojana Čegara⁷ i za Semira Smajića⁸, a na koje dokaze odbrana nije imala primjedbi, nakon čega je Tužilaštvo pristupilo čitanju iskaza.

46. Kako se radi o izuzetku od neposrednog izvođenja dokaza, kojem Sud pribjegava kada na glavnom pretresu iz zakonom predviđenih razloga nije moguće neposredno saslušati svjedoka, vijeće je suprotnoj strani dalo mogućnost, da navede pitanja koja bi bila postavljena ovim svjedocima da su isti neposredno saslušani.

⁵ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-3a);

⁶ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-4a);

⁷ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-3);

⁸ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-4);

II. OPĆA OCJENA DOKAZA

47. Osnovna obaveza vijeća u pogledu svih dokaza propisana je odredbom člana 281. stav 2. ZKP-a BiH u kojoj se navodi: *“Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.”*

48. Sudska praksa je za osuđujuću presudu definisala standard *“dokaza van razumne sumnje.”* Prema općeprihvaćenom stanovištu, dokazi van razumne sumnje su dokazi na osnovu kojih se pouzdano može zaključiti da postoji veći stepen vjerovatnoće da je optuženi počinio krivično djelo.

49. Sud podsjeća da odredba člana 15. ZKP BiH predviđa princip slobodne ocjene dokaza, koga ograničava jedino princip zakonitosti dokaza, što znači da je ocjena dokaza oslobođena formalnih pravnih pravila koja bi *a priori* određivala vrijednost pojedinih dokaza. Uspostavljajući ovaj princip, zakonodavac je dao neophodnu slobodu sudskoj vlasti i pokazao povjerenje u prosudbenu moć sudija.

50. Istovremeno, odredba člana 10. ZKP BiH (zakonitost dokaza) propisuje da: *“Sud ne može zasnovati svjču odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima kcje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima kcji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona.”*

51. Pored navedenog, vijeće je imalo u vidu i neke osnovne postulate u pogledu ocjene iskaza svjedoka. Naime, osim što iskaz svjedoka treba biti dat iskreno, neophodno je i da je iskaz pouzdan. Imajući to na umu, vijeće je tokom cijelog postupka bilo svjesno da je u iskazima o činjenicama koje su se dogodile puno godina ranije, prisutna nesigurnost uslijed nestalnosti ljudske percepcije u odnosu na traumatične događaje i sjećanja na te događaje. Prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u predmetnom postupku, vijeće je posebno cijenilo njihovo držanje, ponašanje i karakter, razmotrivši u odnosu na njih i druge dokaze i okolnosti u vezi sa ovim predmetom.

52. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da sudsko vijeće koje postupa razložno to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzdan.⁹ Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući uticaj trećih lica, nepodudarnosti ili stresne okolnosti u vrijeme događaja, ne isključuju automatski mogućnost da se vijeće osloni na takav iskaz. Međutim, trebalo bi da prilikom ocjenjivanja i odmjeravanja težine dokaza pretresno vijeće vodi računa i takve faktore uzme u obzir.¹⁰

53. Vezano za posredne dokaze (dokaze iz druge ruke), vijeće ističe da su u praksi ovog Suda takvi dokazi prihvatljivi. Naravno, dokazna vrijednost takvih iskaza zavisi od konteksta i karaktera predmetnog iskaza, kao i od toga da li je taj iskaz potkrijepljen i

⁹ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Čelebić*, 20.02.2001. godine, paragraf 485 i 496 – 498;

drugim dokazima. Osim toga, vijeće podsjeća, kako je to prethodno istaknuto, da je Sud slobodan u ocjeni dokaza (u skladu sa članom 15. ZKP BiH).

54. U ovom konkretnom predmetu, vijeće je razmatralo i cijenilo sve izvedene dokaze, ali će se u presudi osvrutati samo na one dokaze koji su relevantni za donošenje odluke, te obrazlagati i iznositi zaključke samo o činjenicama koje su od suštinske važnosti za odluku.

55. Pri tome, vijeće je imalo u vidu, pored ostalog, praksu Evropskog Suda za ljudska prava¹¹ prema kojoj se Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku.

56. Ne postoji zakonska obaveza da se u presudi izlože svi pojedini dokazi. Zakonska obaveza je razmatranje svih iznesenih dokaza prilikom donošenja odluke. Bilo bi nesvrishodno nametati bilo kojem sudećem vijeću obavezu da svaki pojedinačni dokaz, dakle, svako svjedočenje i svaki materijalni dokaz koji su izneseni tokom glavnog pretresa, pojedinačno obrazlaže u presudi.

57. Nadalje, žalbeno vijeće MKSJ u predmetu *Kvočka* podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koji su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrutati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu.¹²

58. Isti stav je iznesen od strane žalbenog vijeća MKSJ i u predmetu *Mucić i dr.: „Pretresno vijeće nije dužno da u svjcj presudi iznosi i opravdava svcje nalaze u vezi sa svime što je izneseno tokom suđenja“*¹³

59. Također, žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu u predmetu *Nahimana i dr.* podsjeća da pretresno vijeće ima puno diskreciono pravo da odmjeri koju će težinu i vjerodostojnost pripisati iskazu nekog svjedoka.¹⁴ Pri tome, pretresno vijeće mora uzimati u obzir relevantne faktore u zavisnosti od konkretnog slučaja, uključujući i ponašanje svjedoka u sudnici, njegovu ulogu u datim događajima, uvjerljivost i jasnoću njegovog iskaza, pitanja da li ima protuvrječnosti ili nedosljednosti u njegovim uzastopnim izjavama ili između njegovog svjedočenja i drugih dokaza, ranije primjere lažnog svjedočenja, motivaciju za davanje lažnog iskaza, te odgovore tog svjedoka tokom unakrsnog ispitivanja.¹⁵

¹⁰ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kupreškić i dr.*, 23.10.2001. godine, paragraf 31;

¹¹ Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Garcia Ruiz v. Spain*, No. 30544/96, 21.01.1999. godine;

¹² Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kvočka i dr.*, 28.02.2005. godine, paragraf 23-25;

¹³ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Mucić i dr.*, 20. februar 2001. godine, paragraf 498;

¹⁴ Drugostepena presuda Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu u predmetu *Nahimana i drugi*, paragraf 194;

¹⁵ Ibid;

60. Imajući u vidu sve naprijed navedene stavove, vijeće je u ovom konkretnom predmetu cijenilo dokaze u skladu sa odredbama ZKP BiH, prevashodno primjenjujući pretpostavku nevinosti iz člana 3. ZKP BiH, koja otjelovljuje opći princip prava prema kojem je na Tužilaštvu teret utvrđivanja krivice optuženog, koje to mora dokazati van razumne sumnje.

61. Vijeće je u skladu sa iznesenim stavovima i zakonskom regulativom, presudu zasnovalo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu, savjesno ocjenjujući svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene dokaza donijelo odluku kao u izreci presude.

III. ZAKON KOJI SE PRIMJENJUJE

62. Nakon ocjene provedenih dokaza u toku glavnog pretresa, vijeće je zaključilo da je Tužilaštvo u konkretnom slučaju van svake razumne sumnje dokazalo da je optuženi Duško Suvara, na način opisan u izreci ove presude, ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ.

63. S tim u vezi, vijeće će u ovom dijelu iznijeti razloge kojima se rukovalo u pogledu primjene materijalnog prava na konkretne radnje optuženog, odnosno na njihovo pravno kvalificiranje, odnosno razloge zbog kojih nije prihvatilo pravnu ocjenu djela optuženog sadržanu u potvrđenoj optužnici Tužilaštva.

64. Kada je u pitanju primjena materijalnog prava u krivičnom pravu, vijeće smatra relevantnim dva zakonska načela: *načelo zakonitosti*, prema kojem nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna (član 3. KZ BiH) i *načelo vremenskog važenja krivičnog zakona*, prema kojem se na učinioca krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme činjenja krivičnog djela, a ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, primijenit će se zakon koji je blaži za učinioca (član 4. KZ BiH).

65. Pored toga, vijeće je imao u vidu i načela propisana članom 7. stav 1. EKLJP, članom 15. stav 1. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP) i članom 24. stav 2. Rimskog statuta Stalnog Međunarodnog suda (Rimski statut).

66. Dakle, iz navedenih odredbi proizilazi da se, po pravilu, na učinioca krivičnog djela prvenstveno primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja djela (*tempus regit actum*).

67. Imajući u vidu da iz provedenih dokaza proizilazi da je inkriminisano djelo počinjeno u maju i junu 1992. godine, vijeće nalazi da je u tom periodu na snazi bio KZ SFRJ, koji je

preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike BiH i Krivičnog zakona SFRJ.¹⁶

68. Međutim, od principa *tempus regit actum* je moguće odstupiti u interesu optuženog, odnosno ukoliko se nakon izvršenja djela zakon izmijenio na način da je izmijenjeni zakon blaži za učinitelja. Navedeno je propisano i odredbom člana 4. stav 2. KZ BiH, koji propisuje da, ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmjeni zakon, primijenit će se zakon koji je blaži za učinitelja.

69. Pitanje koji je zakon blaži za učinioca rješava se *in concreto*, odnosno upoređivanjem starog i novog ili novih zakona u odnosu na svaki konkretni slučaj, jer isti zakon može biti povoljniji u jednom slučaju, a teži u drugom, u zavisnosti od toga za koje djelo se optuženi tereti, te kakve su odredbe o krivici ili kažnjavanju za to djelo. Pri tome je potrebno utvrditi sve okolnosti koje mogu biti relevantne za navedenu ocjenu, pa shodno tome izvršiti procjenu primjena kojeg zakona bi predstavljala istinski povoljniji ishod za učinioca, koji zakon daje veću mogućnost za povoljniju odluku u konkretnom slučaju (načelo konkretnosti)¹⁷.

70. Budući da i KZ SFRJ, koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike BiH i Krivičnog zakona SFRJ (Preuzeti KZ SFRJ) kao zakon koji je bio na snazi u vrijeme obuhvaćeno optužnicom i KZ BiH, propisuje isto krivično djelo sa istim zakonskim obilježjima (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva), Sud je bio u obavezi cijeliti koji od navedenih zakona je blaži po učinioca.

71. Pored navedenog, vijeće se u konkretnom slučaju prvenstveno rukovodilo stavom ESLJP u predmetu *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine*, na čijim zaključcima je kasnije Ustavni sud BiH utemeljio svoja utvrđenja u pogledu retroaktivne primjene KZ-a BiH na predmete ratnih zločina.

72. Za razliku od ESLJP, Ustavni sud BiH je u brojnim predmetima ratnog zločina, kod utvrđivanja koji je zakon blaži za počinioca, rukovodio isključivo kriterijem upoređivanja opšteg zakonskog minimuma i maksimuma zapriječene kazne, ne uzimajući u obzir konkretne okolnosti svakog predmeta pojedinačno, čime je napušten ranije izneseni stav Ustavnog suda u predmetu *Abdulhadim Maktouf*¹⁸.

¹⁶ Skupština SFRJ je Krivični zakon BiH usvojila na sjednici Saveznog vijeća održanoj dana 28. septembra 1976. godine i objavila ga u Službenom listu SFRJ broj 44 od 08. oktobra 1976. godine. Nakon proglašenja nezavisnosti BiH, KZ SFRJ je na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom od 22.05. 1992. godine preuzet kao zakon Republike BiH (uz manje izmjene), a stupio je na snagu danom objavljivanja;

¹⁷ Komentari krivičnih zakona BiH, Vijeće Europe 2003. godina, stranica 66.;

¹⁸ Predmet *Abdulhadim Maktouf*, Odluka Ustavnog suda BiH o dopustivosti i meritumu, broj AP 1785/06 od 30.03.2007. godine, paragraf 68. „U praksi, ni u jedncj državi bivše Jugoslavje u zakonodavstvu nije postojala mogućnost izricanja doživotnog zatvora niti dugotrajnih zatvorskih kazni, a što je Međunarodni krivični sud za zločine na području bivše Jugoslavje često činio (slučaj Krstić, Galić itd.). Istovremeno, koncept KZ SFRJ je bio takav da nije predviđao postojanje dugotrajnog niti doživotnog zatvora nego je za najteža krivična djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15 godina zatvora. Dakle, jasno je da se ne može odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cijele kazne se želio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona“. i 69. „U vezi s tim, Ustavni sud smatra da nije moguće

73. Tako prilikom ocjene blažeg zakona po učinioca, Ustavni sud kao argumentaciju navodi da je smrtna kazna eliminisana iz sistema krivičnopravnih sankcija, i da je stoga, u smislu odredbe člana 38. stav 2. KZ SFRJ (*“za krivična djela za koja je propisana smrtna kazna sud može izreći i zatvor od 20 godina”*), u situaciji kada više nije moguće izreći istu, moguće da se *„...izrekne maksimalna zatvorska kazna u trajanju od 20 godina (koja se prema odredbama tog zakona dosuđivala kao zamjena za smrtnu kaznu) ili zatvorska kazna u trajanju od 15 godina (koju taj zakon predviđa kao maksimalnu zatvorsku kaznu)”*.

74. Dakle, stav Ustavnog suda BiH predviđa da se primjena blažeg zakona po učinioca neće preispitivati za svaki slučaj pojedinačno, već će se u svim slučajevima, u kojima oba zakona propisuju ista obilježja krivičnog djela ratnog zločina, na učinioca biti primijenjen KZ SFRJ.

75. Budući da je krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c) i e) KZ BiH, za koje se tereti optuženi Duško Suvara, bilo propisano i članom 142. stav 1. KZ SFRJ, to je, slijedom navedenog, te u skladu sa praksom Ustavnog suda BiH, u pogledu primjene materijalnog prava bilo nužno primijeniti KZ SFRJ, kao zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela i kao zakon koji je, kako to proizilazi, blaži prema optuženom.

IV. ODLUKA O KRIVICI OPTUŽENOG DUŠKA SUVARE

76. Vijeće je na temelju svih provedenih dokaza, njihovom pojedinačnom ocjenom, te posmatranjem u međusobnoj vezi, došlo do nesumnjivog zaključka, da je optuženi Duško Suvara, radnjama pobliže opisanim u izreci presude, ostvario sva bitna obilježja bića krivičnog djela iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, pri čemu će se u daljem obrazloženju presude analizirati ispunjenost općih elemenata predmetnog krivičnog djela, kao i pojedinačne inkriminacije koja se u osnovi optuženom stavljaju na teret.

A. BITNA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142. KZ SFRJ

77. Optuženi Duško Suvara je oglašen krivim za izvršenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

78. Član 142. KZ SFRJ glasi:

“Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naseje, pojedina civilna

jednostavno «odstraniti» jednu sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije i time praktično ostaviti neadekvatno sankcionirana najteža krivična djela”;

lica ili lica onesposobjena za borbu, kcji je imao za posjedicu smrt, tešku ijelesnu povredu ili teško narušavar je zdravja ijudi,... da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučer ja, nečovječna postupanja, ... silovanja, ... ili ko izvrši neko od navedenih djela, kazniti će se zatvorom najmar je pet godina ili smrtnom kaznom.“

79. Prema tome, bitna obilježja bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. preuzetog KZ SFRJ, a koje je nužno utvrditi u svakom konkretnom predmetu, jesu:

- I. djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava;*
- II. na način da je počinjeno djelo usmjerenjeno protiv civilnog stanovništva, dakle osoba kcje ne učestvuju u oružanom sukobu ili su položile oružje ili su onesposobjene za borbu, odnosno osoba kcje su zaštićene odredbama Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine;*
- III. kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;*
- IV. djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;*
- V. počinilac mora narediti ili počiniti djelo.*

80. Imajući u vidu da Sud nije vezan pravnom kvalifikacijom iz optužnice, shodno odredbi člana 280. stav 2. ZKP BiH, to je u konačnoj pravnoj ocjeni izostavljena kvalifikacija optužnice iz člana 180. stav 1. KZ BiH, vijeće nije tražilo odgovarajuću odredbu KZ SFRJ koja bi bila pandan pomenutoj odredbi KZ BiH, a koja bi eksplicitno propisivala oblike individualne odgovornosti, s obzirom da je krivično zakonodavstvo SFRJ, kao uostalom i pozitivno krivično zakonodavstvo BiH, uopšteno postulirano na principima individualizacije krivice, te u tom pravcu nema potrebe za posebnim pravnim kvalifikovanjem.

81. Obzirom da je vijeće, nakon ocjene svih provedenih dokaza u toku glavnog pretresa, zaključilo da iz istih, van razumne sumnje, proizlazi da je optuženi Duško Suvara radnjama opisanim u tačkama 1. i 2. izreke presude, počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, i to u donosu na tačku 1. izreke presude pojedinačnim djelom *silovanje*, a u odnosu na tačku 2. izreke presude pojedinačnim djelima *nečovječno postupanje i silovanje*, to će se vijeće, u nastavku, baviti isključivo analizom bitnih obilježja ovih djela u osnovi zločina, za koja je našlo da su se u potpunosti ostvarila u radnjama optuženog.

1. Kršenje pravila međunarodnog prava

82. Za postojanje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva neophodno je da radnja izvršenja predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, što znači da se radi o djelu blanketnog karaktera, odnosno

kršenje pravila međunarodnog prava kod ovog krivičnog djela predstavlja objektivni uslov inkriminacije. Stoga, za utvrđivanje ovog elementa krivičnog djela, neophodno je bilo razmotriti odgovarajuće međunarodne konvencije, u konkretnom slučaju odredbe Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine.

83. Pri tom vijeće naglašava da, shodno odredbi iz člana 142. KZ SFRJ, nije neophodno (nije uslov postojanja samog djela) da počinitelj zna ili ima namjeru da krši međunarodnu normu, dakle nije nužno da kršenje blanketnih propisa bude obuhvaćeno svijješću učinioca, već je dovoljno da posjeduje svijest o opštoj protuvpravnosti djela, odnosno da je ono suprotno pravilima sadržanim u međunarodnim ugovorima, te načelima i pravilima međunarodnog prava koja su opšte priznata i primjenjiva u oružanim sukobima, dok se kod preduzimanja konkretnih, pojedinačnih radnji izvršenja, svakako mora cijeniti subjektivni odnos počinioca prema djelu, što će detaljno biti elaborirano u daljem obrazloženju ove presude.

84. Dakle, odredba člana 142. KZ SFRJ se, između ostalog, temelji i na Ženevskoj konvenciji o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine, tj. IV Ženevskoj konvenciji (Konvencija). Optužnica tereti optuženog Duška Suvare da je postupao suprotno odredbama člana 3. pomenute Konvencije. Pravila sadržana u članu 3. Konvencije smatraju se običajnim pravom i predstavljaju minimalni standard od kojeg zaraćene strane nikada ne bi trebale odstupiti.

85. Da bi se utvrdilo kršenje odredbi zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, potrebno je analizirati njen sadržaj, te domen primjene na konkretan predmet. Naime, odredbom člana 3. stav 1. tačke a) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, koja se temeljem Anexa 6. Daytonskog mirovnog sporazuma primjenjuje i u Bosni i Hercegovini, predviđeno je da:

„U slučaju oružanog sukoba kcji nema karakter međunarodnog sukoba i kcji izbije na teritoriji jedne od visokih strana ugovornica, svaka od strana u sukobu bit će dužna da primjenjuje bar sjedeće odredbe:

- *prema licima kcja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumjevajući tu i pripadnike oružanih snaga kcji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu uslijed bolesti, rana, lišenja slobode, ili iz kcjeg bilo drugog uzroka, postupat će se u svakoj prilici, čovječno bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili uvjerenju, polu, rođenju, ili imovnom stanju, ili bilo kome drugom sličnom razliku.*

U tom cilju zabranjeni su i ubuduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima sjedeći postupci:

a) povrede kcje se nanose životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistava, osakaćenja, svireposti i mučenja.

c) povreda ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci“.

86. Dakle, svrha zajedničkog člana 3. svih ženevskih konvencija, jeste propisivanje minimuma prisilnih normi, kao i ukazivanje na općeprihvaćene humanitarne principe, na

kojima se u potpunosti zasnivaju sve konvencije, te je primjenjiv i u sukobima koji nemaju međunarodni karakter. Zajednički član 3. odražava "fundamentalna humanitarna načela koja su u osnovi cjelokupnog međunarodnog humanitarnog prava".¹⁹ Zajednički član 3. je opšteprihvaćen kao osnova međunarodnog običajnog humanitarnog prava²⁰, na način da sva djela pobrojana u ovom članu ženevskih konvencija, predstavljaju ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog prava, te kao takva povlače individualnu krivičnu odgovornost, neovisno od karaktera samog sukoba.²¹

87. S obzirom da je u predmetnom postupku zaključeno, a što će dalje biti obrazloženo, da su radnje za koje je optuženi Duško Suvara oglašen krivim počinjene za vrijeme oružanog sukoba na području BiH, odnosno na području opštine Glamoč, to je opravdano zaključiti da je zajednički član 3. konvencija morao biti primjenjivan sve vrijeme trajanja tog oružanog sukoba.

88. Prema ocjeni ovog vijeća, optuženi Duško Suvara je u periodu koji navodi optužnica, preduzimanjem krivičnopравnih radnji za koje je oglašen krivim, povrijedio osnovne garancije koje zaštićena kategorija stanovništva uživa u skladu sa odredbama Konvencije, odnosno, svojim postupanjem optuženi je prekršio odredbe zajedničkog člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine, tj. IV Ženevske konvencije, i to preciznije stav 1. tačke a) i c) (povreda tjelesnog integriteta i ličnog dostojanstva oštećenih „S-1“ i „S-2“).

89. Pored toga, vijeće je ocjenom izvedenih dokaza u toku postupka utvrdilo da je optuženi protupравnim radnjama povrijedio i odredbu člana 27. stav 2. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine, kojom je propisano da će žene posebno biti zaštićene protiv svakog napada na njihovu čast, a naročito protiv silovanja, prinuđivanja na prostituciju i protiv svakog napada na njihovu stidljivost.

2. Civilni status žrtve (status zaštićene kategorije stanovnika)

90. Vijeće je u odnosu na obje tačke izreke presude nesumnjivo zaključilo da je optuženi Duško Suvara krivičnopравne radnje preduzeo prema civilima i to prema oštećenima "S-1" i "S-2", dakle kategoriji lica koja uživaju zaštitu shodno odredbama člana 3. Konvencije, pri čemu vijeće konstatuje da ni odbrana optuženog nije sporila civilni status oštećenih lica u inkriminisanim periodu.

¹⁹ *Delalić*, drugostepena presuda, paragraf 143.;

²⁰ Međunarodni sud pravde, *Predmet koji se odnosi na vojne i paravojne aktivnosti u i protiv Nikaragve (Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država (Meritum))*, Presuda od 27. juna 1986. Izvještaji MSP 1986, para. 218; *Tužilac protiv Tadića*, IT-94-1, Odluka žalbenog vijeća po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost Suda, od 2. oktobra 1995. ("Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost Suda u predmetu *Tadić*"), paragraf 98 i 129;

²¹ *Delalić*, drugostepena presuda, paragraf 143;

91. Da bi se utvrdilo kršenje pravila međunarodnog prava, neophodno je da se utvrdi protiv koga je počinjenje bilo usmjereno, odnosno da li je djelo bilo usmjereno protiv posebne kategorije osoba koje su zaštićene članom 3. stav 1. predmetne Konvencije, a to su *“lica kcja ne učestvuju neposredno u nepr.jateljstvima, podrazum.jevajući tu i pripadnike oružanih snaga kcji su položili oružje i lica onesposob.jena za borbu us.jed bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kcjeg drugog razloga”*. Dakle, smisao odredbe zajedničkog člana 3. je da se civilom smatra lice koje *“ne učestvuje neposredno u nepr.jateljstvima”* i koje nije pripadnik oružanih snaga, odnosno nije borac.

92. Osoba aktivno učestvuje u neprijateljstvima kada učestvuje u ratnim dejstvima koji će, *“po svom karakteru ili svrsi, vjerovatno nan.jeti stvarnu štetu ljudstvu ili mater.jalno-tehničkim sredstvima oružanih snaga nepr.jate.ja”*.²²

93. I član 13. Protokola II propisuje zaštitu civilnog stanovništva, u istom se navodi da civilno stanovništvo i pojedinci civili uživaju opću zaštitu od opasnosti koje proističu iz vojnih operacija, te da *„neće biti predmet napada zabrar.jeni su akti ili pr.jetr.je nasijem, č.ji je glavni cij da šire strah među civilnim stanovništvom“*, a zaštitu će uživati ukoliko ne uzimaju, i za vrijeme dok ne uzimaju, direktno učešće u neprijateljstvima.

94. Na osnovu izvedenih dokaza, odnosno saglasnih iskaza saslušanih svjedoka optužbe „S-1“, „S-2“ i „S-3“, Sud je utvrdio da su oštećena lica, navedena u činjeničnom opisu tačke 1. i 2. presude bili civili, odnosno da se radilo o kategoriji koja uživa zaštitu shodno odredbama člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine i člana 4. i 13. Dodatnog protokola uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II).

95. Pa je tako oštećena “S-1” tokom svog svjedočenja²³ izjavila da su ona i suprug bili civili, te su u vrijeme inkriminisanog događaja živjeli u svom domu, nisu imali naoružanja, niti je svjedočkinja vjerovala da će se *“takve brutalnosti dešavati u Glamoču”*. Oštećena se u vrijeme odvođenja od strane optuženog Suvare nalazila u svom domu. Uz to, svjedočkinja je izjavila i da je optuženom te prilike jasno dala do znanja da nema ništa protiv srpske vojske, da je ona osoba starije životne dobi, da je optuženi vršnjak njene kćerke, da mu oštećena može biti majka, te da nije nacionalista. Oštećena je u inkriminisano vrijeme imala 48. godina²⁴, što ukazuje na istinitost izjave da se prema vlastitoj tvrdnji radilo o osobi starije dobi.

96. U pogledu oštećene “S-2”, ista je tokom svog svjedočenja²⁵ navela da je u vrijeme inkriminisanih događaja živjela u porodičnoj kući sa suprugom “S-3” i dva sina, da je radila u trgovinskoj radnji, dok je suprug radio u ugostiteljskom objektu. Navedeno je potvrđeno

²² D. Milošević, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 947;

²³ Transkript sa suđenja od 09.07.2021. godine;

²⁴ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-8;

²⁵ Transkript sa suđenja od 18.02.2022. godine;

od strane svjedoka "S-3", koji je u svojoj izjavi²⁶ dodatno naveo kako je u aprilu 1992. godine obaviješten da je prestao njegov radni odnos, te da je bio u radnoj obavezi. Također je svjedok izjavio da se optuženom, u trenutku kada je isti bio u njihovoj kući, neposredno prije nego je odveo oštećenu "S-2", obratio riječima da to ne čini, te ga je upitao zašto to radi, da mu "*oni nisu ništa krivi*", međutim optuženi se oglušio na njegove riječi.

97. Ono što je dodatno utvrdilo zaključak vijeća da je oštećena "S-2" u vrijeme poduzimanja inkriminiranih radnji uživala status civila jeste i to da je ista, kao civilno lice oštećeno krivičnim djelom, dan nakon inkriminiranih radnji poduzetih od strane optuženog, podnijela krivičnu prijavu u nadležnu Stanicu javne bezbjednosti Glamoč gdje su radnje optuženog pravno okarakterisane kao radnje krivičnog djela silovanje²⁷. Navedeno je potvrđeno od strane svjedoka Stojan Čegar, čiji je iskaz pročitao na glavnom pretresu²⁸, a koji je bio jedan od inspektora koji su uzimali izjavu od strane oštećene. Isti je u svojoj izjavi naveo da poznaje oštećenu "S-2" i njenog supruga, za kojeg zna da je radio u jednom ugostiteljskom objektu, te da su oštećena i njen suprug bili ugledni građani Glamoča.

98. Imajući u vidu iskaze naprijed navedenih svjedoka na predmetne okolnosti, a kojima je vijeće u cijelosti poklonilo vjeru, nesporno je utvrđeno da oštećene "S-1" i "S-2" u kritično vrijeme nisu neposredno učestvovala u neprijateljstvima, niti su bile pripadnice oružanih snaga jedne strane u sukobu, te da su kao takve uživali status civila, a koje su činjenice nesumnjivo bile poznate i optuženom Dušku Suvari u trenutku preduzimanja krivičnih radnji, budući da se radi o licima koji su mu od ranije poznavao. Uz to, vijeće je cijeno i navode oštećene S-1 da je ista optuženom u trenutku poduzimanja inkriminiranih radnji jasno dala da znanja da nema ništa protiv srpske vojske, te da nije nacionalista, kao i da mu oni nisu ništa krivi, kako je izjavio svjedok S-3 za sebe i svoju suprugu, što je dodatno utvrdilo zaključak vijeća da je optuženi znao ili bar trebao da zna da žrtve nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima kada je djelo počinjeno²⁹.

3. Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije

99. Sljedeći element bića krivičnog djela jeste da se kršenje međunarodnih pravila mora odvijati za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, pri čemu se ne insistira na karakteru samog sukoba, odnosno, ne pravi se distinkcija između internih i međunarodnih sukoba.

²⁶ Transkript sa suđenja od 09.07.2021. godine;

²⁷ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-31;

²⁸ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-3a;

²⁹ *Boškoski i drugi*, presuda Žalbenog vijeća, paragraf 66, Elementi krivičnog djela, član 8(2)(c)(i)-1 i 3, Rimski statut;

100. U međunarodnoj sudskoj praksi smatra se da oružani sukob postoji "svuda gdje se pribjeglo oružancj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države."³⁰

101. Dovodeći kršenje odredbi međunarodnog prava u vezu sa postojanjem oružanog sukoba, treba naglasiti da se međunarodno humanitarno pravo i dalje primjenjuje "na čitavcj teritorji zaraćenih država, odnosno, u slučaju unutrašnjih oružanih sukoba, na čitavcj teritorji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se na tom mjestu stvarno vode borbe, sve do zaključenja mira ili, u slučaju unutrašnjih sukoba, sve dok se ne pronađe mirno rješenje"³¹.

102. Dakle, evidentno je da se poštivanje opće prihvaćenih principa pravila i običaja ratovanja, te garancija datih u zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija odnosi kako na sukobe koji se smatraju sukobima međunarodnog karaktera, tako i na one koji su po svom karakteru interni sukobi unutar jedne države.

103. Uz to, kada se prihvati postojanje oružanog sukoba po gore navedenim definicijama, prihvata se postojanje oružanog sukoba uopšte, ne samo u samim područjima borbenih dejstava, nego i na cijeloj teritoriji zaraćenih država ili na cijelom području pod kontrolom jedne od strana u međunarodnom sukobu.³²

104. Na okolnosti neposrednog ratnog stanja i postojanja oružanog sukoba između Hrvatskog vijeća odbrane (HVO) i Armije Republike Bosne i Hercegovine sa jedne strane i Vojske Republike Srpske (VRS) sa druge strane izvedeni su brojni dokazi objektivne i subjektivne prirode koji nesumnjivo potvrđuju postojanje oružanog sukoba i ratnog stanja kako u BiH, tako i na području opštine Glamoč u inkriminisanom periodu.

105. Pa je tako vijeće na prvom mjestu cijenilo činjenicu da je Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine je na sjednici održanoj dana 20.06.1992. godine donijelo Odluku o proglašenju ratnog stanja, koje je trajalo do njenog ukidanja dana 22.12.1995. godine³³. Proglašenju ratnog stanja prethodila je Odluka o formiranju Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini donesena 24.10.1991. godine³⁴, te Odluka o proglašenju Ustava Srpske Republike Bosne i Hercegovine donesene dana 28.02.1992. godine³⁵. Nakon toga uslijedilo je proglašenje neposredne ratne opasnosti odlukom od 09.04.1992. godine³⁶, te

³⁰ Tužilac protiv Dragojuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmet br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda od 12.6. 2002. godine Kunarac i drugi. Presuda po žalbi, odjeljak 56;

³¹ Kunarac et al, presuda žalbenog Vijeća, odjeljci 57 i 64. U odjeljku 64. Žalbeno Vijeće smatra: "da dužnost tužioca nije bila da postcjarje oružanog sukoba dokazuje za svaki kvadratni centimeter tog područja. Postcjarje oružanog sukoba nije ograničeno samo na djelove teritorije na kojima se konkretno odvaju borbe, već postcjarje na čitavcj teritorji pod kontrolom zaraćenih strana.";

³² Vidi npr. Akayesu, Žalbeno vijeće, paragraf 438, Čelebići, Žalbeno vijeće, paragraf 150;

³³ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-12 i T-13;

³⁴ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-9;

³⁵ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-10;

³⁶ Proizilazi iz dokaza Tužilaštva BiH broj: T-13;

Odluka o formiranju Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine od dana 12.05.1992. godine³⁷.

106. Zvaničnom proglašenju ratnog stanja na teritoriji jedne države mora prethoditi faktičko postojanje oružanog sukoba³⁸, na koje okolnosti, pored navedenih materijalnih dokaza, ukazuju i iskazi svjedoka koji su govorili o faktičkom stanju i dešavanjima na području oštine Glamoč, atmosferi koja je vladala, te događajima koji su prethodili proglašenju ratnog stanja, a koji su govorili o granatiranju Glamoča, odlasku u skloništa, odvođenju i zatvaranju muslimanskog stanovništva, prekidu radnih odnosa muslimanskom stanovništvu i obaveznom radu, te strahu od ratnih dešavanja.

107. Svjedokinja "S-1" je tokom svog svjedočenja na glavnom pretresu³⁹ izjavila da je u aprilu mjesecu 1992. godine počelo granatiranje Glamoča, pa je stanovništvo bježalo u skloništa, gdje je prvi put oštećena vidjela optuženog Suvaru, koji je bio u maskirnoj uniformi, naoružan. Na pitanje pod čijom kontrolom je bila opština Glamoč, svjedokinja je odgovorila pod srpskom kontrolom, kao i da je viđala naoružane vojnike koji su nosili maskirne uniforme i oružje sa oznakama srpske vojske.

108. Svjedokinja "S-2" je tokom svjedočenja na glavnom pretresu⁴⁰ izjavila da joj je poznato da je u martu, na dan srpskog Uskrsa, počelo privođenje i odvođenje nekih ljudi u, prema riječima svjedokinje, "logor" koji se nalazio u tadašnjoj policiji, te da je započeto sa odvođenjem "*moćnih ljudi*" od strane srpske vojske. I na dan kada je svjedokinja odvedena, 30.06.1992. godine, optuženi je ispred kuće oštećene stajao sa grupom maskiranih, uniformisanih vojnika, naoružan. Pored toga, u trenutku njenog odvođenja prošla je pored grupe naoružanih vojnih policajaca, među kojima je prepoznala i komandira vojne policije, koji su pokušali zaustaviti optuženog, u kojoj namjeri nisu uspjeli.

109. Uz to, svjedok "S-3" je u svojoj izjavi⁴¹ naveo kako su stanovnici muslimanske vjeroispovijesti u Glamoču 22. aprila 1992. godine dobili obavještenje o prestanku radnog odnosa, da se u mjestu nalazila vojska iz Drvara i Glamoča, da su nosili uniforme sa oznakama srpske vojske, te bili naoružani. Kako dalje svjedok navodi, "*...već tada u tom periodu bilo je ograničeno kretanje muslimana i Hrvata...nismo smjeli izlaziti iz svog dvorišta...mislim da su već u maju počeli osnivati logore, prvi logor je bio u stanici milicije... popunili su dosta sa muškarcima muslimanske vjeroispovijesti, počela su ispitivanja, torture...bila su još dva logora...to je sve trajalo preko jeta...*". Svjedoku navodi da je njemu bilo ograničeno kretanje, te se obično kretao u svom dvorištu, te da je bio na radnoj obavezi, išao cijepati drva, dok je supruga "S-2" u sklopu svoje radne obaveze vođena na metenje u Suhopolje.

³⁷ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-11;

³⁸ Stav ovog Suda ranije zauzet u pravosnažnim presudama broj: S1 1 K 016706 15 Kri od 15.12.2015. godine (par. 124), broj: S1 1 K 009588 12 Kri od 17.08.2014. godine (par. 110);

³⁹ Transkript sa suđenja od 22.10.2021. godine;

⁴⁰ Transkript sa suđenja od 18.02.2022. godine;

⁴¹ Transkript sa suđenja od 09.07.1992. godine;

110. Uz to, svjedok "S-3" je tokom svog svjedočenja opisao da je stanje u Glamoču bilo takvo da se *"preko dana nekako čovjek malo opusti, a naveče pred noć se oblači, neki idu na spavarje skidaju se, a mi se oblačimo da smo uvijek spremni da bježimo negdje...tako je bilo loše."*

111. Na okolnosti događaja koji su prethodili proglašenju ratnog stanja, atmosferi koja je vladala, te samim ratnim dešavanjima na glavnom pretresu pročitano je i iskaz svjedoka Semira Smajića⁴². Kako svjedok u svom iskazu navodi, ljudi su se već početkom 1991. godine počeli mijenjati, njegove kolege Srbi su išli na ratište u Hrvatsku, te dolazili uniformisani i naoružani, onda bi hodali po gradu i *"pokazivali snagu nama muslimanima i Hrvatima"*. Zatim je u toku maja ili juna 1992. godine njegov otac krenuo na posao, kada je vraćen sa kapije, jer mu je rečeno da muslimani više ne trebaju dolaziti na posao. Početkom 1992. godine prema navodima svjedoka desilo se prvo međunacionalno ubistvo u Glamoču kada je ubijen doktor Alojze Kevala od strane Pere Vrakele zv. "Pelja", koji je tada uhapšen i odveden u zatvor u Knin, ali je brzo pušten, nakon čega je sebe proglasio "vojvodom", hodao u maskirnoj uniformi vojne policije, te oko sebe okupio *"najgore kriminalce Glamoča"*, a kojoj formaciji se priključio i optuženi Duško Suvara zv. Hans.

112. Prema izjavi svjedoka na samom početku rata (maj 1992. godine) navedena grupa je *"upadala muslimanima u kuće i stanove, tražila pare i zlato, te ih ijerala iz njihovih kuća."* Dok se svjedok krio u naselju Luke, njegov otac odveden je iz stana prvo u policijsku stanicu u Glamoču, a zatim u fiskulturnu salu u naselju Čakure gdje je bio zatvoren oko četiri mjeseca. Kada je izašao iz logora bio je lošeg zdravstvenog stanja i traumatiziran. I sam svjedok je krajem juna 1992. godine zatvoren u samnicu koja se nalazila u sklopu policijske stanice, gdje je zatekao jednog Hrvata u uniformi HVO-a i muslimana iz Gornjeg Polja, navodi da su obojica bila pretučena, te da se vidjela krv po zidovima. Svjedok se sjeća da je u toku noći dovedeno još oko 5-6 muslimana u njegovu ćeliju, te da je i u okolnim ćelijama bilo dosta zatvorenih ljudi, da su se čuli jauci i udaranje. Svjedok navodi i da je dobio poziv za radnu obavezu, da je zbornom mjesto bilo Suhopolje, te da je svaki dan tri do četiri mjeseca koliko je radna obaveza trajala morao obavljati *"jako teške fizičke poslove"*. Svjedok je sa majkom i ocem u Glamoči ostao do kraja maja 1993. godine kada su bili primorani potpisati da se odriču svoje imovine, da se više neće vraćati na teritoriju Glamoča, te da sve daju Srpskoj Republici.

113. Da je postojao oružani sukob u inkriminisanom periodu proizlazi i iz iskaza svjedokinje Dušanke Grahovac, koja je u to vrijeme radila kao medicinska sestra u Domu zdravlja Glamoč, te je svjedočila na okolnosti pregleda oštećene "S-2" koji je uslijedio nakon počinjenja inkriminiranih radnji od strane optuženog. Odgovarajući na pitanje postupajućeg tužioca da li se svjedokinja sjeća da li je tada dokumentovala pregled oštećene, ista navodi da su to bila *"ratna dešavanja...znate i sami. Dolaze ranjenici, svi angažovani..."*⁴³, a što ukazuje na posljedice borbenih djelovanja u tom periodu.

⁴² Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-4a;

⁴³ Transkript sa suđenja od 28.05.2021. godine;

114. Kada je svjedočio na okolnosti sačinjavanja krivične prijave u vezi događaja koji se desio oštećenoj "S-2", svjedok Stojan Čegar, čiji je iskaz pročitao na glavnom pretresu⁴⁴, navodi da ga je o istom obavijestio Goran Ćimić, lice ... nacionalnosti, koji je bio šef kriminaliteta u stanici, ali istog radi "*r.jegove lične bezbjednosti*" nije smio staviti na službenu zabilješku u kojoj je događaj opisan, što dodatno ukazuje na napetost međunacionalnih odnosa koji su u to vrijeme vladali na području opštine Glamoč. Također je naveo da odgovorno tvrdi da su za sva "*dešavanja*", uključujući i ovaj koji se odnosi na oštećenu "S-2", a koja su se desila u "*ratnom periodu na području Glamoča*" podnesene krivične prijave.

115. Uz to, tokom svjedočenja optuženog Duška Suvare u svojstvu svjedoka na glavnom pretresu⁴⁵ isti je te prilike, odgovarajući na pitanje da li se desio događaj opisan u tački 1. optužnice odgovorio da je došao do kuće oštećene "S-1" sa ciljem da zajedno sa istom uđe u kuću Zeljkovića, jer u protivnom ne bi otvorili: "*Kuca ona (oštećena S-1) na vrata da bi ljudi otvorili*", a, kako navodi, s obzirom na "*ratno stanje kakvo je bilo*", da su Bošnjaci bili manjinski narod, da se u Kninu već ratovalo, te da se "*svašta dešavalo*", a što sve dodatno utvrđuje zaključak vijeća o postojanju ratnog stanja na području opštine Glamoč.

116. Pored navedenog, iz materijalne dokumentacije proizilazi i da se optuženi Duško Suvara prvobitno prijavio kao dobrovoljac u Kninu 16.12.1991. godine, da bi kasnije bio mobilisan u Barice, koja vojna pošta (u daljem tekstu v.p.) je prešla u sastav vojne pošte Glamoč, čije jedinice je bio pripadnik od maja 1992. godine.⁴⁶ Period vojnog angažovanja lica srpske nacionalnosti na području opštine Glamoč, a koji odgovara periodu navedenom u optužnici, potvrđuje i iskaz svjedoka Rodoljuba Marića koji je tokom svog svjedočenja na glavnom pretresu⁴⁷ izjavio da je mobilisan 20.09.1991. godine.

117. Navedeni objektivni i subjektivni dokazi, koje je Sud prihvatio kao vjerodostojne s obzirom da su međusobno saglasni i da se dopunjuju, stvaraju nedvosmislenu sliku o nastajanju i odvijanju oružanog sukoba i ratnog stanja na području opštine Glamoč u inkriminisanom periodu, odnosno u vrijeme kada su preduzimate zabranjene radnje za koje je optuženi Duško Suvara oglašen krivim i osuđen.

4. Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom

118. Sljedeći opšti element postojanja predmetnog krivičnog djela zahtijeva postojanje *nexusa* radnji optuženog sa ratom, oružanim sukobom, odnosno da djelo počinioca mora biti u vezi sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom.

⁴⁴ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-3a;

⁴⁵ Nastavak glavnog pretresa održan dana 25.03.2022. godine;

⁴⁶ Dokazi Tužilaštva BiH broj: T-15, T-17 i T-18,

⁴⁷ Transkript sa suđenja od 22.01.2021. godine;

119. Za element *nexusa* nije potrebna striktna geografska veza između krivičnog djela i oružanog sukoba. Za krivična djela koja su počinjena van samih neprijateljstava (npr. daleko od prve linije), kako je u konkretnom slučaju, potrebno je utvrditi da li je djelo počinjeno u funkciji ili, u najmanju ruku, pod vidom situacije koja je posljedica borbenih djelovanja⁴⁸. U konkretnom slučaju vijeće je ispitalo „*da li je postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri utjecalo na sposobnost počinilaca da počinu zločin, njegovu odluku da ga počinu, način počinjenja zločina ili cij sa kojim je počinjen.*“⁴⁹

120. Oružani sukob ne treba da bude uzrok počinjenju krivičnog djela za koje se terete, ali je morao igrati značajnu ulogu u sposobnosti počinilaca da počinu ta krivična djela. Ovdje također nije neophodno, da su se stvarna oružana neprijateljstva dešavala u opštini Glamoč, u vrijeme kada su se radnje navedene u izreci presude i desile, da bi norme međunarodnog humanitarnog prava bile primjenjive. Dovoljno je da su navedeni zločini usko povezani za neprijateljstvima u opštini Glamoč.

121. U konkretnom slučaju vijeće nije tražilo „*uzročno-posljedičnu vezu između oružanog sukoba i počinjenja zločina*“, već je ispitalo „*da li je postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri utjecalo na sposobnost počinilaca da počinu zločin, njegovu odluku da ga počinu, način počinjenja zločina ili cij sa kojim je počinjen.*“⁵⁰ Ovaj uslov je ispunjen ako je „*zločin počinjen kao podrška ili barem pod izgovorom situacije koja je proistekla iz oružanog sukoba*“, a kako je vijeće utvrdilo da je u konkretnom slučaju. U tom smislu, u predmetu Dragoljub Kunarac i dr. je po ovom pitanju zauzet sljedeći stav:

„...*Humanitarno pravo primjenjuje se i daje na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se konkretne borbe vode na mjestu na kojem su se odigrali dotični događaji. Stoga je dovoljno to što su zločini bili u tjesnoj vezi s neprijateljstvima koja su trajala na drugim djelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu. Uslov da dato djelo bude u tjesnoj vezi sa oružanim sukobom zadovoljen je ukoliko su, kao u ovom slučaju, zločini počinjeni kao posljedica borbi, a prije prekida oružanih aktivnosti na određenom području, te ako su počinjeni radi postizanja nekog cilja ili iskorištavanja situacije nastale usljed borbi...*“⁵¹

122. Na osnovu nekoliko faktora može se odrediti postojanje *nexusa* između djela koje je počinjeno i oružanog sukoba. Oni mogu obuhvatiti sljedeće:

- čirjenicu da je počinilac vojnici;
- čirjenicu da žrtva nije vojnici ili čirjenicu da je žrtva pripadnik suprotne strane;
- čirjenicu da se za tu radnju može reći da služi krajnjem cilju vojnike kampanje;

⁴⁸ *Mitar Vasićević*, predmet br. IT-98-32-T, presuda Pretresnog vijeća od 29.11.2002. godine, paragraf 25.;

⁴⁹ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Dragoljub Kunarac i dr.*, paragraf 58;

⁵⁰ *Ibid*, paragraf 58-59;

⁵¹ *Ibid*, paragraf 568;

- činjenicu da je zločin izvršen u sklopu službenih dužnosti počinioca.⁵²

123. Prema tome, odlučna činjenica u konkretnom slučaju jeste status optuženog u vrijeme izvršenja krivičnog djela, odnosno činjenica da je isti krivično djelo počinio kao pripadnik Vojske Republike Srpske, koja pripadnost je zasigurno uticala na sposobnost optuženog da počinji krivično djelo, način počinjenja, kao i cilj sa kojim je djelo počinjeno.

124. Da je optuženi Duško Suvara bio pripadnik v.p. Glamoč tokom mjeseca maja i juna 1992. godine proizilazi iz materijalnih dokaza Tužilaštva BiH i to prije svega *Akta Ministarstva odbrane Republike Srpske, Odsjek Glamoč, brcj: 08-841-81/92 od 19.11.1992. godine*⁵³, iz koje vojne evidencije proizilazi da se optuženi dana 26.12.1991. godine javio kao dobrovoljac u v.p. 7286 Knin, te da je poslije mobilisan u v.p. 5205 Barica, koja je prešla u sastav v.p. 7500 Glamoč, u koju jedinicu je optuženi stupio u mjesecu maju 1992. godine⁵⁴. Zatim *Akta Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite, brcj: 16-03/3.2-1-835-43/19 od 23.01.2019. godine*, iz kojeg se vidi da optuženi u inkriminisanom periodu evidentiran kao pripadnik Vojske Republike Srpske, između ostalog i u v.p. Glamoč⁵⁵, kao i *jediničnog i matičnog kartona optuženog Suvare*⁵⁶, gdje proizilazi da je optuženi uzeo učešće u ratu kao pripadnik vojne pošte Glamoč.

125. Navedena materijalna dokazna građa dodatno je potkrijepljena iskazima svjedoka Tužilaštva BiH koji su saglasno izjavili da je optuženi u inkriminisanom periodu viđen na području Glamoča u uniformi i naoružan, nekada zajedno sa drugim pripadnicima srpskih vojnih formacija.

126. Tako je oštećena "S-1" izjavila⁵⁷ da je prilikom prvog susreta sa optuženim Duškom Suvarom, u skloništu u koje su se sklonili zbog granatiranja, optuženi bio u maskirnoj uniformi naoružan. Zatim, na dan kada je došao u njenu kuću također je bio uniformisan, noseći pušku "šmajser".

127. Oštećena "S-2" je tokom opisivanja inkriminisanog događaja koji se desio dana 30.06.1992. godine izjavila da se pomenutog dana ispred njene kuće našla grupa maskiranih, uniformisanih vojnika koji su stajali na ulici, među kojima je bio optuženi Duško Suvara zv. Hans, koji je prišao kući naoružan puškom, pištoljem i bajonetom. Navedeno je potvrdio i suprug oštećene, svjedok "S-3", koji je izjavio da je optuženi bio u vojnoj uniformi, naoružan automatskom puškom "cigankom" i pištoljem.

128. Vijeće je u ovom dijelu cijeno i izjavu svjedoka Semira Smajića⁵⁸ u dijelu u kojem navodi da je u ljeto 1992. godine, dok je boravio u naselju Luke, sreo optuženog Duška Suvaru zv. Hans, kojeg opisuje kao osobu žute kose, visokog, mršavog, blizu njegovih

⁵² Ibid, paragraf 59;

⁵³ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-17;

⁵⁴ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-18;

⁵⁵ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-16;

⁵⁶ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-15;

⁵⁷ Transkript sa suđenja od 22.10.2022. godine;

⁵⁸ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-4a;

godina, navodeći da je te prilike bio obučen u maskirnu uniformu, da je u ruci imao skraćenu pušku dvocijevku, pištolj za pasom i možda nož. Te prilike optuženi mu se obratio sa riječima "Gdje ćeš ti, jepotane, ići ćeš sa mnom iza kuće da te ubijem", na što je svjedok odgovorio da se dobro poznaju, da nije ništa kriv, te je krenuo bježati iza kuće, a optuženi je, prema daljim navodima svjedoka, pošao za njim i počeo pucati. Svjedok je osjetio da je metak prošao pored njega, te je uspio pobjeći i otići na sigurno.

129. I optuženi Duško Suvara je tokom svog svjedočenja na glavnom pretresu⁵⁹ izjavio da je od svog prijatelja, koji je učestvovao u ratnim dešavanjima u Kninu, dobio naoružanje, te da je imao u posjedu vojnu uniformu (maskirne hlače i kombinezon), uz navode da je "nosio i kad ide u kafić", te da je "početkom rata to (uniforma) momcima mćjih godina bila svetinja".

130. Iako je odbrana potencirala, te optuženi tokom svog svjedočenja izjavio, da je mobilisan tek u mjesecu septembru 1992. godine, vijeće nije moglo pokloniti vjeru iskazu optuženog u tom dijelu imajući u vidu da svi naprijed navedni dokazi, a posebno oni materijalne prirode, upućuju na jedini moguć zaključak, a to je da je optuženi bio angažovan u svojstvu pripadnika Vojske Republike Srpske u inkriminisano vrijeme.

131. Slijedom naprijed izloženih dokaza utvrđeno je angažovanje optuženog u svojstvu pripadnika jedne od sukobljenih strana u inkriminisano vrijeme, stoga ne postoji sumnja u pogledu toga da je optuženi bio svjestan svih činjenica i okolnosti vezanih za postojanje oružanog sukoba i ratnog stanja na području opštine Glamoč, koje su stvorile pogodnu atmosferu i bez kojih optuženi ne bi bio u mogućnosti počinuti radnje za koje se tereti, a koje su vršene pod okriljem i u vezi oružanog sukoba i koje su uticale na njegovu odluku da poćini zloćin. Pored toga, kod optuženog je postojala i svijest o nacionalnoj pripadnosti oštećenih „S-1“ i „S-2“, koje su bile civili bošnjaćke nacionalnosti, što je kod optuženog kao izvršioća djela bilo od znaćaja da iste budu opredijeljene kao ųrtve zloćina.

5. Poćinioci moraju narediti ili poćiniti djelo

132. Konaćno, posljednji opšti element postojanja krivićnog djela Ratni zloćin protiv civilnog stanovništva jeste taj da su poćinioci izvršili nezakonito djelo ili su naredili izvršenje nezakonitog djela. U tom pogledu vijeće je, nakon ocjene relevantnih dokaza, a posebno priznanja optuženog u pogledu događaja opisanih u taćki 2. optuųnice, zakljućilo da je ispunjen i ovaj element predmetnog krivićnog djela, obzirom da je optuųeni Duško Suvara poćinio krivićnopravne radnje lićno.

⁵⁹ Transkript sa suđenja od 25.03.2022. godine;

133. Postojanje navedenog elementa vijeće će detaljno obrazložiti kroz pojedinačne inkriminacije optuženog, kroz identifikovanje relevantnih dokaza, navođenje njihovog sadržaja, dovođenja u pojedinačnu i međusobnu vezu, te, konačno, njihovom ocjenom.

134. Prema tome, na osnovu svega prethodno navedenog, vijeće zaključuje da su opšti elementi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ dokazani van razumne sumnje.

B. POJEDINAČNA INKRIMINACIJA U OSNOVI ZLOČINA

135. Imajući u vidu da je u postupku van razumne sumnje utvrđena ispunjenost opštih elemenata krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, da bi se osoba oglasila krivim moraju biti ispunjeni neki od pojedinačnih inkriminacija u osnovi zločina.

136. Imajući u vidu da se optuženi tačkama 1. i 2. Izreke presude tereti da je, kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata i oružanog sukoba, prisilio oštećenu "S-1" i oštećenu "S-2" na seksualni odnos, na koji način je izvršio silovanje nad istima, kao i da je svojim radnjama opisanim u tački 2. izreke presude nečovječno postupao prema oštećenoj "S-2", a da pritom odredba člana 142. stav 1. KZ SFRJ u sebi ne sadrži definiciju *silovarja* i *nečovječnog postuparja*, vijeće smatra nužnim izložiti relevantne stavove sudske prakse, kao i odredbe međunarodnog prava koji se tiču navedenih dijela u osnovi zločina.

1. Izmjene činjeničnog opisa

137. Prije svega, vijeće je, vodeći se rezultatima provedenog postupka, izvršilo intervencije u pogledu činjenica koje doprinose tačnijem određivanju okolnosti izvršenja krivičnog djela, ne narušavajući identitet optužnice i integritet bića krivičnog djela u konkretnom slučaju.

138. Vijeće je prilagodilo činjenični opis iz optužnice, kako bi isti odgovarao stvarno utvrđenom činjeničnom stanju, ispuštajući sve što je nedokazano i suvišno.

139. Pa je tako vijeće izvršilo korekcije u uvodnom dijelu optužnice, izostavljajući pojedine radnje koje su tu navedene, a koje ne čine elemente pojedinačnog krivičnog djela ratnog zločina (*„nаноšerjem velike patrje i povreda, povredom ličnog dostojanstva naročito uvredljivim i ponižavajućim postupanjem, napadom na čast ženske osobe“*). Navedene radnje su se eventualno, prema stavu ovog vijeća, mogle cijeliti isključivo u svrhu bližeg opisivanja načina učinjenja krivičnog djela, a nikako i prilikom pravne ocjene radnji izvršenja, nalazeći da je sve navedeno već sadržano u krivičnom djelu za koje je optuženi i osuđen.

140. U ovom dijelu izostavljena je i pravna kvalifikacija pojedinačnog djela „mučenje“, za koje je Tužilaštvo teretilo optuženog u odnosu na tačku 2. optužnice, s obzirom da vijeće nije izvelo zaključak da je optuženi svojim radnjama ostvario obilježja ovog djela, a na što će se vijeće posebno osvrnuti u nastavku presude. Vijeće se pri tome vodilo stavom Apelacionog vijeća Suda BiH⁶⁰ prema kojem u ovakvim slučajevima prvostepeni Sud nije u obavezi donositi oslobađajuću presudu, već je dovoljno u obrazloženju dati razloge zašto su pojedine radnje i posljedice izostavljene iz izreke presude.

141. Izostavljeni su i pojedini dijelovi iz činjeničnog opisa tačke 1. i 2. optužnice. Tačnije, u tački 1. izreke presude izostavljeno je „i njegovu suprugu A.Z.“, a iz tačke 2. izreke presude „udarajući oštećenu po glavi“, nalazeći da Tužilaštvo nije provelo dokaze u tom pravcu, odnosno nije dokazalo pomenute činjenice.

142. Prilikom svih intervencija, Sud se rukovodio stavom da su intervencije Suda u činjeničnom opisu djela dozvoljene ako su usmjerene na preciznije određenje djela, pri tome vodeći računa da se optužba ne prekorači, odnosno da se optuženi ne dovede u težu procesnu situaciju koja obuhvata težu kvalifikaciju po njega. Imajući u vidu sve naprijed navedeno, Sud zaključuje da je činjenični opis djela usklađen sa utvrđenim činjeničnim stanjem, pravna kvalifikacija djela nije teža, a izmijenjeni dijelovi optužnice nisu doveli optuženog u teži procesno-materijalni položaj.⁶¹

2. Kvalifikacija nečovječnog postupanja iz stava 1. člana 142. KZ SFRJ

143. Krivični zakon SFRJ ne definiše pojam „nečovječno postupanje“. Međutim, imajući u vidu da ovo djelo predstavlja jednu od teških povreda Ženevskih konvencija iz 1949. godine, tako je i ono bilo predmet suđenja pred MKSJ.

144. Pretresno vijeće je u predmetu Čelebići⁶² dao jasnu definiciju nečovječnog postupanja, te navelo da to predstavlja „namjernu radnju ili propuštanje, tj. radnju kcja je smišljena, a ne slučajna, a kcja nanosi tešku duševnu ili vjelesnu patnju ili povredu ili predstavja ozbijan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo“. Zločin nečovječno postupanje mora biti počinjen u kontekstu međunarodnog oružanog sukoba, a žrtva mora predstavljati „zaštićenu osobu“.

145. Navedena definicija podrazumijeva sljedeća bitna obilježja ovog krivičnog djela:

⁶⁰ Tužilaštvo BiH protiv Radoslava Kneževića, *Drugostepena presuda od 01. VII 2013. god.*, Sud BiH, S1 1 K 013165 13 Krž, str. 11. i 12.;

⁶¹ Sličan stav zauzelo je Apelaciono vijeće Suda u predmetu *Ekrem Ibračević* broj S1 1 K 016488 17 Krž od 12.07.2017.godine;

⁶² Vidjeti Presudu Pretresnog vijeća u predmetu *Čelebići*, novembar 1998. godina, paragraf 543, i Presudu pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, februar 2001. godina, paragraf 256;

- a) da su radnja ili propust prouzrokovali tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili ozljedu, odnosno da predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo, usmjeren protiv zaštićene osobe,
- b) da su radnju ili propust namjerno izvršili optuženi ili lice, odnosno lica za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost.

146. Pored toga, praksa nudi mnogobrojne primjere tih radnji koje predstavljaju nečovječno postupanje, i to: premlaćivanje i druge nasilne radnje⁶³; nanošenje teških ili ozbiljnih povreda⁶⁴; teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta⁶⁵; ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo⁶⁶.

147. Stepenn tjelesne ili duševne patnje koji se traži za dokazivanje nečovječnog postupanja niži je od stepena koji se traži za djelo mučenja.⁶⁷ Kako bi se procijenila težina nekog djela, nužno je razmotriti sve činjenične okolnosti, a neke od tih mogu biti: karakter radnje ili propusta, kontekst u kojem su se oni dogodili, lične prilike žrtve, uključujući starost, pol i zdravstveno stanje, kao i fizičke, psihičke i moralne posljedice tog čina za žrtvu.

148. Patnje koje dotična radnja nanosi žrtvi ne moraju biti trajne, dovoljno je da su stvarne i ozbiljne⁶⁸, što je vijeće nesumnjivo utvrdilo u odnosu na oštećenu „S-2“.

149. *Mens rea* (subjektivni element) za nečovječna djela iz ovog člana zadovoljen je kada je počinitelj u trenutku činjenja ili nečinjenja imao namjeru da nanese tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili da izvrši težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve, ili ako je znao da će to njegovo činjenje ili nečinjenje vjerovatno prouzrokovati tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili teški napad na ljudsko dostojanstvo i ponio se sa namjerom da to učini.

150. Slijedom naprijed navedenih definicija djela, radnje i postupanja koja će biti opisana u nastavku teksta u dijelu obrazloženja u odnosu na tačku 2. izreke presude predstavljaju pojedinačno krivično djelo nečovječno postupanje iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ-a, koje je prema oštećenoj „S-2“ počinio lično optuženi Duško Suvara.

3. Klasifikacija silovanja iz stava 1. člana 142. KZ SFRJ

151. U pogledu pojma „silovanja“ u okviru međunarodnog humanitarnog prava, isto je u doba rata zabranjeno ugovornim pravom, Ženevskim konvencijama iz 1949. godine,

⁶³ Ibid, paragraf 208.

⁶⁴ Vidjeti predmet *Kordić i Čerkez*, presuda Žalbenog vijeća MKSJ, broj IT-95-14/2, paragraf 117;

⁶⁵ Vidjeti predmet *Blaškić*, presuda Žalbenog vijeća MKSJ, broj IT-95-14 paragraf 239. predmet *Krstić*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, broj IT-98-33 paragraf 523;

⁶⁶ Vidjeti predmet *Vasićević*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 239-240;

⁶⁷ Naletić, presuda pretresnog vijaća, paragraf 256;

⁶⁸ Vidjeti predmet *Krnjelac*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 131;

Dopunskim protokolom I iz 1977. godine i Dopunskim protokolom II iz 1977. godine. Ostali teški seksualni delikti izričito su ili implicitno zabranjeni raznim drugim odredbama istih konvencija.

152. U okviru međunarodnog prava niti jedan međunarodni instrument o ljudskim pravima izričito ne zabranjuje silovanje ili druge teške seksualne delikte. Ipak, ta su krivična djela implicitno zabranjena odredbama koje štite tjelesni integritet, a koje su sadržane u svim relevantnim međunarodnim sporazumima. Pravo na tjelesni integritet je fundamentalno pravo koje se održava u nacionalnom zakonodavstvu, te je stoga nesumnjivo dio međunarodnog običajnog prava.

153. Relevantna sudska praksa MKSJ i Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR) također govori o silovanju.

154. Tako MKSJ u predmetu Kunarac, Kovač i Vuković (Žalbeno vijeće), 12.06.2002. godine, paragrafi 127.-132., navodi: „*Actus reus krivičnog djela silovanja prema međunarodnom pravu čini seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna: a) vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinitelj služio; ili b) usta žrtve penisom počinioca; kada do takve seksualne penetracije dođe bez pristanka žrtve*“.

155. S tim uvezi, u presudi pretresnog vijeća MKSJ u predmetu Kunarac se element prisiljavanja definiše kao situacija u kojoj se „*seksualna penetracija desi bez pristanka žrtve. Pristankom u ovu svrhu smatra se pristanak dat dobrovoljno, kao rezultat slobodne volje žrtve, razmotren u kontekstu okolnosti koje su vladale*“⁶⁹. Osim toga, u presudi žalbenog vijeća MKSJ u istom predmetu se zaključuje: „*Suviše usko fokusiranje na silu ili prjetnju silom moglo bi omogućiti počinioca izbjegavanje odgovornosti za seksualnu aktivnost na koju druga strana nije dala pristanak, a koja se desila korištenjem nasilnih okolnosti bez oslanjanja na fizičku silu*“⁷⁰.

156. Nadalje, u predmetu MKSJ Kvočka i dr., Pretresno vijeće je u odluci od 02.12.2001. godine, paragrafi 175. i 180., je silovanje definisalo kao „*fizički nasrtaj seksualne prirode, počinjen nad nekom osobom u okolnostima prisile*“.

157. U predmetu Furundžija Pretresno vijeće MKSJ iznijelo je mišljenje da će seksualna penetracija predstavljati silovanje ukoliko do nje nije došlo uz istinsku volju ili pristanak žrtve. Relevantnost ne samo sile, prijetnje silom i prinude, nego i odsustva pristanka i voljnog sudjelovanja je obrazložena u predmetu Kunarac, gdje je zapaženo sljedeće: „*u svim jurisdikcijama koje je Pretresno vijeće razmotrilo, nužan je element sile, prinude, prjetnje ili ojelovanja bez saglasnosti žrtve: upotreba sile ima široko tumačenje i obuhvata ojelovanje žrtve u bespomoćno stanje*“⁷¹

⁶⁹ Paragraf 40;

⁷⁰ Paragraf 127-133;

⁷¹ Paragraf 440;

158. Kao i mučenje, silovanje se koristi za ciljeve kao što su: zastrašivanje, degradacija, ponižavanje, diskriminacija, kažnjavanje, kontrola ili uništenje osobe.⁷² U istom predmetu su ustanovljeni sljedeći faktori koji moraju (alternativno, a ne kumulativno) biti ispunjeni da bi postojalo krivično djelo silovanja:

- seksualna aktivnost praćena je silom ili prjetnjom silom, kcja je upućena žrtvi ili nekaj trećoj osobi;
- seksualna aktivnost praćena je silom i različitim specificiranim okolnostima kcje su žrtve učinile osobito ranjivom ili su je učinile nesposobnom da izrazi informirano odbijanje; ili
- do seksualne aktivnosti dolazi bez pristanka žrtve".

159. *Mens rea* koja se zahtijeva za zločin silovanja je namjera da se izvrši seksualna penetracija, uz znanje da se to dešava bez saglasnosti žrtve.⁷³

160. Svaka od definicija krivičnog djela silovanja koju su utvrdili međunarodni sudovi oslovljava, bilo eksplicitno ili implicitno, pitanje da li je neophodna seksualna penetracija učinjena bez pristanka. Definicije u predmetima Akayesu i Furundžija eksplicitno ne navode nepostojanje pristanka kao bitno obilježje silovanja. Umjesto toga, definicije se fokusiraju na faktore koji mogu značiti da je seksualna penetracija učinjena bez saglasnosti. U predmetu Akayesu govori se o „*prisilnim okolnostima*“, objašnjavajući da ne samo fizička sila, nego i razni drugi faktori mogu predstavljati prisilne okolnosti uključujući „*prjetnje, zastrašivanje, iznuđivanje i druge oblike prisile kcja koristi strah ili očaj*“.⁷⁴ U presudi se također objašnjava da prinuda može biti svojstvena određenim okolnostima, kao što je naprimjer oružani sukob ili prisustvo vojske.⁷⁵

161. U predmetu Furundžija, faktori za koje se smatralo da su značili da je seksualna penetracija učinjena bez saglasnosti uključuju „*prinudu ili silu ili prjetnju upotrebe sile protiv žrtve ili trećeg lica*“.⁷⁶ Vijeće je još dodalo da svaki oblik zatočenja negira mogućnost pristanka na seksualnu penetraciju.⁷⁷ Iako je apelaciono vijeće u predmetu Kunarac dodalo element nepristajanja žrtve definiciji silovanja, ono je naglasilo da u većini slučajeva koji uključuju ratni zločin ili zločin protiv čovječnosti, okolnosti će skoro uvijek biti prisilne, te na taj način isključivati mogućnost pristanka.⁷⁸ U predmetu Kunarac također je pojašnjeno da

⁷² Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Furundžija*, paragraf 176;

⁷³ Ibid, paragraf 185; Presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Kunarac* i drugi, paragraf 460;

⁷⁴ *Akayesu* prvostepena presuda, paragraf 688;

⁷⁵ Ibid, *Čelebići*, prvostepena presuda, paragraf 495;

⁷⁶ *Furundžija*, prvostepena presuda, paragraf 185;

⁷⁷ Ibid, paragraf 271;

⁷⁸ Tužilac protiv *Kunarca i dr.*, predmet broj IT-96-23&23/1, drugostepena presuda (12. juni 2002.), paragraf 130. Vidjeti također *Kunarac*, drugostepena presuda, paragraf 129 (u kojem ne odstupa od ranije prakse Tribunala, nego se pokušava pojasniti veza koja postoji između primjene sile i pristanka; naime, da primjena sile ili prijetnja silom nije bitno obilježje silovanja, već predstavlja dokaz odsustva pristanka žrtve). Vidjeti također *Tužilac protiv Gacumbitsija*, predmet broj ICTR-2001-64, drugostepena presuda (7. juli 2007.), paragraf 155, u kojoj se daje dalje objašnjenje definicije iz predmeta *Kunarac*, zaključujući da „*Tužilaštvo*

ne postoji zahtjev za dokazivanjem pružanja otpora žrtve da bi se dokazalo nepostojanje pristanka žrtve.⁷⁹

162. U predmetu Gacumbitsi, apelaciono vijeće je dalje razradilo definiciju iz predmeta Kunarac, zaključkom da „*tužilac može dokazati nepostojanje pristanka tako što će dokazati postojanje prisilnih okolnosti u kojima davanje smislenog pristanka nije moguće*”⁸⁰.

163. Slijedom naprijed navedenih definicija, djela opisana u nastavku teksta obrazloženja presude predstavljaju pojedinačno krivično djelo silovanja iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ-a, koje je prema oštećenoj “S-1” i oštećenoj “S-2” počinio lično optuženi Duško Suvara.

a) **Tačka 1. izreke presude**

164. Tačkom 1. izreke presude optuženi Duško Suvara je oglašen krivim da je *tokom mjeseca maja 1992. godine, u večernjim satima, očeviden u maskirnu uniformu i naoružan automatskom puškom i bombama, svjesno i htijevajući došao u kuću oštećene „S-1“, koja se nalazi u naselju Luke, općina Glamoč, u kojima su se nalazili civili „S-1“ i njen suprug, nakon čega je tražio od oštećene „S-1“ da ga odvede do kuće Hamde Zejkovića, te repetirao automatsku pušku i zaprijetio „S-1“ da će joj ubiti supruga ako to ne učini, pa je ista, strahujući da će Duško ubiti njenog supruga i njom odvela Duška do kuće Hamde Zejkovića u kojima su zatekli Hamdu Zejkovića, nakon čega je Duško Suvara prisilio oštećenu „S-1“ da s njim ide dalje, te kada su krenuli od kuće Hamde Zejkovića kroz naselje Luke, naredio oštećenicu „S-1“ da uđe u kanal pokraj puta, gdje ju je prjetnjom upotrebe automatske puške, protivno njenj volji, iako ga je molila da to ne čini i pokušavala se odbraniti, prisilio da skinu očevidu, te je potom silovao, da bi se nakon izvršenog silovanja Duško Suvara udajao u nepoznatom pravcu.*

165. Uvjerenje vijeća o krivici optuženog za silovanje oštećene „S-1“, na način kako je to činjenično opisano u izreci presude, utemeljeno je prvenstveno na iskazu ove svjedokinje⁸¹, koja je ujedno i oštećena krivičnim djelom, a čiji iskaz vijeće nalazi detaljnim i uvjerljivim, te potkrijepljenim drugim dokazima koje je Tužilaštvo provelo tokom glavnog pretresa.

166. Oštećena „S-1“ svoje svjedočenje na glavnom pretresu započinje navodima da je na proljeće i u mjesecu maju 1992. godine živjela u svojoj porodičnoj kući u opštini Glamoč

može dokazati nepostojanje pristanka žrtve tako što dokaže postojanje prisilnih okolnosti u kojima smislen pristanak žrtve nije moguć”;

⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu Kunarac, paragraf 128 (u kojem žalbeno vijeće ističe da žalioци „ne samo da grješe u pogledu primjene prava nego i izriču besmislicu u pogledu činjenica”;

⁸⁰ Gacumbitsi, drugostepena presuda, supra fusnota 101, paragraf 155;

⁸¹ Transkript sa suđenja od 22.10.2021. godine;

sa suprugom. Opisujući kada se i pod kojim okolnostima prvi put susrela sa optuženim Duškom Suvarom, oštećena navodi da je to bilo u mjesecu aprilu kada se tokom granatiranja sklonila u nekom od skloništa. Optuženi je prema riječima oštećene bio naoružan i u maskirnoj uniformi, nije ga poznavala od ranije, ali je po priči čula da se radi o optuženom Dušku Suvari.

167. Na dan kada se desio inkriminirani događaj, oštećena detaljno opisuje da je optuženi navečer došao u kuću oštećene u kojoj je živjela sa svojim suprugom, u uniformi i naoružan, šmajserom i bombama, kako je oštećena navela tokom unakrsnog ispitivanja, repetirajući pušku, tražeći alkohol. Tokom unakrsnog ispitivanja, precizirajući vrijeme kada se događaj desio, oštećena navodi da je to bilo „*negdje početkom maja, ne mogu datuma tačno da se sjetim*“. Nakon toga, pod prijetnjom da će ubiti supruga oštećene, optuženi je od iste zatražio da izađe iz kuće i pokaže joj put do kuće „*nekih Zeljkovića*“, na što je oštećena pristala jer je morala, inače bi joj, kako navodi, ubio supruga. Bila je noć, preko osam sati. Opisujući kako se te prilike osjećala, svjedokinja je navela da je bila u strahu.

168. Prisjećajući se navedenog događaja, svjedokinja dalje navodi da su stigli do kuće Zeljkovića, gdje je optuženi popio par rakija, nakon čega je prisilio oštećenu da sa njim ide dalje. Svjedokinja se sjeća da ga je molila da ne izlazi iz kuće, međutim da je isti „*prjetio i tim ljudima te je morala izaći*“.

169. Optuženi je sam tokom svog svjedočenja na glavnom pretresu potvrdio da je predmetnog dana došao do kuće oštećene „S-1“ u naselju Luke, te da je sa istom otišao do kuće Hamde Zeljkovića, koji je sa njegovim ocem bio najbolji prijatelj, gdje su proveli određeno vrijeme. Ono što je dalje uslijedilo optuženi i oštećena različito opisuju. Optuženi je tokom svog svjedočenja izjavio da je nakon napuštanja kuće Hamde Zeljkovića oštećena otišla svojoj kući, a optuženi svojoj, te da je isti „*rukom dirn'o nje*“.

170. Sa druge strane, oštećena dalja dešavanja opisuje riječima da je optuženog dok su hodali molila da je pusti, da ga je uvjerala kako mu može biti majka, da je isti vršnjak ..., da nema ništa protiv srpske vojske, da joj je porodica iz miješanog braka, međutim svjedokinja navodi da joj je optuženi te prilike rekao kako je dobio „*naređerje*“ od doktora Ždere, koji je prema navodima svjedoka bio direktor Doma zdravlja i predsjednik SDS-a da „*radi šta god hoće, ubij je, siluj je, nećeš nikome odgovarati*“. Zatim je odvedena u neki „*k'o jarak, ne znam ni ja šta je*“, natjerao je da skine odjeću po prijetnjom „*šmajserom*“. Na pitanje tužioca da li se radilo o nekom kanalu svjedokinja odgovara potvrdno. Svjedokinja ga je molila da to ne čini, čak mu je priznala da ima pare i zlato u džepu, međutim prema njenim navodima „*on je bio uporan*“.

171. Nakon što je optuženi, pod prijetnjom oružja, odveo oštećenu u kanal pored puta, optuženi je, kako je to ovo vijeće utvrdilo, izvršio silovanje nad istom. U kontekstu samog načina izvršenja krivičnog djela, vijeće se oslonilo na iskaz oštećene dat u istrazi⁸², u kojem ista navodi „*Nakon toga Duško Suvara me je silovao na razne načine i jako me stid*

⁸² Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-8;

o tome i dan danas govoriti i prilikom silovanja sam osjetila da je smrdio na alkohol. Ne mogu se izjasniti koliko je to dugo trajalo, maltretirao me na razne načine, pokušala sam se odbraniti ali bez uspjeha, bio je jači od mene. Mislila sam da će me ubiti i da će me ostaviti na cesti...“, a što je oštećena potvrdila kao tačno tokom svog svjedočenja na glavnom pretresu.

172. Vijeće su u iskrenost izjave ove svjedokinje posebno uvjerile njene riječi kojima na glavnom pretresu oštećena priznaje da je u jednom trenutku razmišljala o tome da od optuženog uzme oružje kojim bi ga možda mogla i ubiti, ali je pomislila da bi kasnije zbog toga još više ljudi moglo stradati.

173. Također, tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja je na pitanje branioca optuženog da li je uopšte došlo do spolnog odnosa između nje i optuženog odgovorila potvrdno, navodeći da se to desilo u kanalu, u ležećem položaju, uz navode „morala sam ili bi me ubio...tako mi je rekao“.

174. Odbrana je prilikom ispitivanja, prema mišljenju vijeća, neuspješno pokušala diskreditovati i pokolebati svjedokinju navodima kako optuženi tvrdi da oštećenu nije silovao, već je pustio da ode, na što je ista odgovorila riječima „Laže...ako vjerujete njemu, vjerujte, ali tako je bilo...“, što je dodatno utvrdilo zaključak vijeća u uvjerljivost navoda ove svjedokinje.

175. Nakon nekoliko sati koliko je sve to trajalo, oštećena je poslije „čina silovanja“ pobjegla, prisjećajući se da je bježala kroz neko trnje i da je sva bila „iskasapljena“. Opisujući ono što je uslijedilo oštećena navodi da je ušla u kuću, da je imala psihički poremećaj, sjedila u jednom kutu, osjećajući se loše.

176. Svjedokinja se dan kasnije obratila ljekaru, doktoru Žderi, kojem je prenijela šta joj je optuženi Suvara rekao u vezi ovog doktora, što je isti negirao. Nije obavljen ginekološki pregled, jer, kako oštećena navodi, „nisu na to pridavali puno važnosti“, već je dobila tablete za smirenje i pritisak. Svjedokinja navodi da nije izričito rekla što joj se dogodilo, ali smatra da su mogli pretpostaviti da je bila silovana s obzirom na stanje u kojem se nalazila i na osnovu onoga šta je ispričala o načinu i vremenu njenog odvođenja od kuće.

177. Na pitanje kako se oštećena nosila sa događajem i koje su posljedice prouzrokovane istim, ista odgovara da je lošeg zdravstvenog stanja, da ima ..., da joj ...da se osjeća loše, da

178. U tom smislu, prilikom nesposrednog saslušanja oštećena se sjetila i trenutka kada je nakon opisanog događaja ponovno vidjela optuženog Duška Suvaru, koji je nakon par mjeseci došao na vrata njene kuće kako bi tražio auto njenog djevera. Oštećena navodi da joj se optuženi te prilike obratio sa riječima „Ne bci se, neću ti ništa uraditi“, nakon čega je oštećena kako se prisjeća pala u nesvjest, te su je jedva povratili, što je dovelo do toga da napusti Glamoč. Ovi navodi prema stavu vijeća dodatno predstavljaju potvrdu istinitosti kazivanja oštećene kroz cijeli tok postupka.

179. Odbrana je tokom unakrsnog ispitivanja pokušala diskreditovati iskaz svjedoka i činjenicom da oštećena, prema vlastitim navodima, svom suprugu niti prilikom lješkarskog pregleda, nije rekla da je silovana, te da to prvi put spominje nakon što je izbjegla iz Glamoča 1993. godine prilikom davanja izjave u CJB, godinu nakon što se događaj desio. Međutim, vijeće nalazi da to ni na koji način ne utiče na vjerodostojnost i kredibilitet njenog svjedočenja, niti umanjuje dokaznu snagu za osudu optuženog po predmetnoj inkriminaciji.

180. Pri tome je vijeće imalo u vidu činjenicu da je sama oštećena izjavila da je osjećala sramotu i stid, te da vjeruje da se na osnovu svih okolnosti sam po sebi mogao izvesti zaključak o tome što je preživjela, što je za vijeće sasvim logična i shvatljiva tvrdnja da nije mogla da priča o tome, posebno imajući u vidu i činjenicu da se radilo o osobi starijih godina (oštećena imala 77 godina života u vrijeme svjedočenja na glavnom pretresu), čija kćerka je bila sličnih godina kao i optuženi. U tom smislu vijeće je imalo u vidu i navode vještaka prim.dr Omera Čemalovića koji je prilikom iznošenja svog nalaza i mišljenja u odnosu na zdravstveno stanje oštećene „S-1“ na ročištu izjavio kako je „*poznato je da osobe koje pretrpe ove stvari, kao što se ovaj opisuje, godinama, decenijama, a možda i do kraja života znaju prešutiti i ne govoriti nikome o tome*“⁸³. Pored toga, MKSJ iznosi stanovište da je pri ocjenjivanju svjedočenja silovanih žrtava, pored ostalog, važno prepoznati uticaj te traume na svjedoka⁸⁴.

181. Dakle, vijeće cijeni da je svjedokinja-oštećena uvjerljivo, objektivno i nepristrasno opisala predmetni događaj, te zaključuje da je ista, zbog upotrebe sile, odnosno oružja koje je bilo u posjedu lica koje je odvodi, a za koje je vijeće utvrdilo da se radi o optuženom, što će biti obrazloženo u daljem dijelu presude, kao i zbog straha za svoj život i život svog supruga, kao i potencijalno drugih osoba, nije mogla pružiti bilo kakav otpor.

182. Kako je to ranije navedeno, optuženi Duško Suvara je tokom svjedočenja na glavnom pretresu u svojstvu svjedoka negirao da je počinio ove radnje za koje se tereti, odnosno da je izvršio radnju silovanja nad oštećenom „S-1“. Međutim, vijeće nije moglo pokloniti vjeru iskazu optuženog u tom dijelu prvenstveno cijeneći činjenicu da je na navedene okolnosti jasno i precizno svoj iskaz dala oštećena „S-1“, čiji iskaz je potvrđen i drugim provedenim dokazima u ovom predmetu, zatim da iskaz optuženog nije podvrgnut zakletvi, a da mu, sa druge strane, takav iskaz ide u korist, odnosno da je isti mogao dati u cilju izbjegavanja vlastite odgovornosti.

183. S obzirom da je sam čin silovanja zločin koji se često odvija bez svjedoka, vijeće zaključuje da je i u konkretnom postupku, ocjenom svih izvedenih dokaza, utvrđeno da je uz silovatelja prilikom samog čina silovanja bila prisutna samo oštećena, ali da je odluka koja se u većem dijelu zasniva na iskazu oštećene jedini moguć razuman zaključak u predmetu.

⁸³ Transkript sa suđenja od 09.07.2021. godine;

⁸⁴ *Kunarac*, presuda Raspravnog vijeća paragraf 564;

184. Iako je odluka vijeća u najvećoj mjeri zasnovana na iskazu oštećene „S-1“, njen iskaz je potkrijepljen drugim, posrednim dokazima, koji se nadovezuju na njenu izjavu i koje se uklapaju u činjenični okvir događaja na način kako su opisani optužnicom, uslijed čega vijeće nije sumnjalo u iskaz oštećene u pogledu opisa radnji koje je optuženi poduzeo. Kao što je to prethodno navedeno, iako osim oštećene nema direktnih očevidaca predmetnog inkriminisanog događaja, kada se svi provedeni dokazi na okolnost ove tačke dovedu u međusobnu vezu, isti su takvog kvaliteta da upućuju na jedini mogući zaključak u pogledu dokazanosti optužbe.

185. S tim u vezi, vijeće je u kontekstu ove tačke cijenilo i iskaz svjedoka Semira Smajića⁸⁵ koji je pročitao na glavnom pretresu.

186. Svjedok u svom iskazu navodi da je jedne prilike, dok se krio u naselju Luke, kako vjeruje na ljeto 1992. godine, u koritu rijeke Jaruge na udaljenosti od 100m od kuće oštećene „S-1“ i njenog supruga, u toku noći začuo kako neko lupa na vrata kuće. Zatim je ubrzo čuo da neko govori „*Otvori*“, u kojem trenutku je prepoznao glas optuženog Duška Suvare, gdje navodi „*sto posto sam siguran da je to njegov glas*“. Svjedok je čuo i glas oštećene „S-1“ koja govori „*nemcj bolan Duško, mogu ti biti majka, uzmi šta hoćeš*“. Dalje je svjedok naveo da je vidio dvije osobe koje su otišle na obližnje njive i čuli su se glasovi Duška Suvare koji je govorio „*skidaj se*“ i glas oštećene koja je govorila „*nemcj, šta ti je*“. Svjedok ne zna šta se dalje dešavalo jer je pobjegao koritom rijeke dalje, ali je kasnije „*čuo da je S-1 tu noć silovana*“.

187. Vijeće nalazi iskaz svjedoka potkrepljujućim u kontekstu odlučnih činjenica opisanih u iskazu oštećene, što je vijeće dodatno opredijelilo da istom pokloni vjeru. Pa su tako svjedoci na identičan način opisali trenutak odvođenja oštećene „S-1“ od strane optuženog Duška Suvare, a jednakost kazivanja nazire se i u riječima kojima se oštećena branila on onoga što je predosjetila da će uslijediti: „*Ja sam ga utjeđivala da mu mogu biti majka, da je on vršnjak*“, a što je sve dodatno utvrdilo zaključak vijeća o krivici optuženog.

188. Prilikom ocjene iskaza oštećene, kao i utvrđivanja posljedica koje je oštećena „S-1“ pretrpila zbog radnji koje je optuženi poduzeo, vijeće je cijenilo nalaz i mišljenje⁸⁶ vještaka prim.dr Omera Čemalovića, stalnog sudskog vještaka iz neuropsihijatrije, subspecijalista forenzičke psihijatrije, koji je sačinjen nakon obavljene ekspertize na okolnost zdravstvenog stanja oštećene, a potom i iznesen na glavnom pretresu. Vijeće je prihvatilo nalaz i mišljenje vještaka, kao i njegov usmeni iskaz kao istinit, pouzdan, zasnovan na pravilima struke i nauke, imajući u vidu da se radi o dugogodišnjem sudskom vještaku, pri čemu se isti nalaz i zaključak temelji na prezentovanoj medicinskoj dokumentaciji oštećene, kao i rezultatima izvršenog pregleda i razgovora sa oštećenom.

189. Dakle, vijeće je zaključilo da je kod oštećene uslijed izvršenog krivičnog djela došlo do narušavanja njenog psihičkog integriteta, da su prisutni simptomi i znaci ..., te pad

⁸⁵ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-4a;

⁸⁶ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-5;

vitalnog funkcionisanja. Oštećena je trpila duševnu bol i patnju, te zbog karaktera samog inkriminisanog događaja, oštećena je trpila i fizičku bol razločitih stepena izraženosti. Zbog posljedica koje su nastale po njeno emocionalno, partnersko, porodično, socijalno funkcionisanje, a što je uslijedilo nakon proživljenog traumatskog događaja, kod oštećene „S-1“ došlo je do umanjenja opšte životne sposobnosti u procentu od 40%.

190. Da je **upravo optuženi** lice koje je upotrebom sile izvršilo silovanje nad oštećenom na način opisan u izreci presude proizilazi prije svega iz iskaza same oštećene, koji nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima.

191. U tom smislu, oštećena je na prvom mjestu u svom iskazu kojeg je dala neposredno na glavnom pretresu opisala trenutak kada je prvi put vidjela optuženog Duška Suvaru u situaciji koja je prethodila inkriminisanom događaju, a za koje lice je naknadno saznala ime i prezime, a koje je znala u trenutku kada je optuženi došao po njenu kuću. Vijeće je navedeno cijeno i u svjetlu činjenice da su oštećena i optuženi živjeli u „malom mjestu“ odnosno opštini, te je prirodno i logično za pretpostaviti da je relativno lako saznati identitet druge osobe, te se međusobno poznavati.

192. Uz iskaz oštećene vijeće je cijeno i prethodno opisani iskaz svjedoka Semira Smajića koji je izjavio da je prepoznao glas optuženog Duška Suvare kao osobe koja je došla pred kuću oštećene „S-1“, te istu te prilike i odvela, a kojeg je svjedok od ranije poznao. Svjedok je jasno naveo da je te prilike čuo da neko kuca na vrata kuće oštećene „S-1“, te zahtjeva da se ista otvore, u kojem trenutku je svjedok izjavio da je prepoznao glas optuženog Duška Suvare navodima „*sto posto sam siguran da je to njegov glas*“, ne ostavljajući mogućnost da se radi o nekoj drugoj osobi.

193. Stoga, iskaz oštećene, potkrijepljen izjavom svjedoka Semira Smajića, ne ostavljaju mjesta drugoj mogućnosti osim one da je optuženi izvršilac ovog krivičnog djela, posebno imajući u vidu činjenicu da je oštećena i u fazi istrage označila optuženog kao lice koje je preduzelo protupravne radnje prema njoj, pri čemu ga je i prepoznala „*po očima i obrvama*“ na predocnim fotografijama u Tužilaštvu (lice na fotografiji pod rednim brojem 3.), nakon što je prethodno pozvana da ga opiše.⁸⁷

194. Uz to, uvidom u materijalni dokaz Tužilaštva – ovjerenu fotokopiju kartona stare lične karte za lice Duško Suvara⁸⁸, vijeće se utvrdilo da je lice prepoznato i identifikovano kao optuženi prilikom preduzimanja radnji prepoznavanja od strane oštećene „S-1“, lice čija se fotografija nalazi na ličnom dokumentu optuženog, a koja datira iz vremena kada je inkriminisana radnja poduzeta.

195. Optuženi je tokom svog svjedočenja na glavnom pretresu priznao da je došao naoružan do kuće svjedokinje „S-1“, te da je zajedno sa istom otišao do kuće Hamde Zeljkovića, gdje su se zajedno zadržali određeni period, nakon čega su, prema izjavi optuženog, „S-1“ i optuženi otišli svojim kućama, negirajući da se desila radnja silovanja.

⁸⁷ Dokazi Tužilaštva BiH broj: T-7 i T-8;

⁸⁸ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-14;

196. Stoga, vijeće je, slijedom navedenog, nakon svestrane ocjene svim provedenih dokaza, utvrdio da su se u radnjama optuženog koja su opisana u tački 1. izreke presude stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, odnosno da je kritične prilike optuženi prisilio oštećenu „S-1“ na seksualni odnos, koristeći prijetnju silom, na koji odnos žrtva nije slobodno i dobrovoljno pristala, odnosno da je dovedena u bespomoćno stanje. Vijeće je zaključilo da je **optuženi počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim**, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru poduzetih radnji, te da je posjedovao *mens rea* i *actus reus* koji su potrebni za utvrđivanje krivične odgovornosti počinitelaca seksualnog nasilja u skladu sa naprijed izloženim standardima.

b) Tačka 2. izreke presude

197. Tačkom 2. izreke presude optuženi Duško Suvara oglašen je krivim da je *dana 30. juna 1992. godine, u večernjim satima, ocjeven u maskirnu uniformu i naoružan automatskom puškom, pištoljem i nožem, svjesno i htjući došao u kuću „S-2“ koja se nalazi u naselju Čukure u Glamoču, u kojjoj su se nalazili civili „S-2“ i njen suprug „S-3“, te je vatrenim oružjem pucao u vrata kuće i ušao u kuću oštećene „S-2“ u kojjoj je, pucajući iz vatrenog oružja u unutrašnjosti kuće, zlostavljao oštećenu „S-2“ i njenog supruga prislanjajući njemu pištolj na glavu, psujući oboma ustašku i baljsku majku, tražeći novac, pa je, iako ga je oštećena „S-2“ molila da to ne čini, istcj naredio da krene s njim van kuće, pri tome zaprijetivši da će ubiti „S-3“ ako izađe iz kuće, da bi zatim prijetnjom upotrebe vatrenog oružja odveo „S-2“ iz njene kuće, pa je, nakon što su se udaljili od kuće oštećene, protivno njencj volji, na obližnjcj livadi prisilio oštećenu „S-2“ da skine oqjeću, pucajući pri tome iz vatrenog oružja u zrak, parajući jcj leđa nožem, gqje ju je silovao, nanoseći oštećencj „S-2“ na taj način snažnu duševnu i ijelesnu bol i patnju, kcjom prilikom je „S-2“ zadobila povrede u vidu ogu.jotina kože leđa, krvne pod.jeve kože lijeve natko.jenice, krvne pod.jeve kože desne natko.jenice, ogu.jetine kože lijevog kojena i ogu.jetine kože desnog kojena, da bi se nakon izvršenog silovanja Duško Suvara udaljio u nepoznatom pravcu.*

198. S obzirom da je oštećena „S-2“ bila jedini svjedok samog čina silovanja, kao i djela nečovječnog postupanja, vijeće je sa posebnom pažnjom cijnilo njen iskaz, dovodeći ga u vezu sa iskazima svjedoka koji su svjedočili o okolnostima prije i poslije samog silovanja, kao i drugim provedenim dokazima i uloženim nalazima i mišljenjima vještaka na okolnosti zadobijenih povreda i zdravstvenog stanja oštećene.

199. Uz to, vijeće je u vezi sa svim provedenim dokazima cijnilo i iskaz koji je optuženi Duško Suvara dao u svojstvu svjedoka na ročištu održanom dana 25.03.2022. godine, kada je priznao da se desio događaj opisan pod tačkom 2. optužnice.

200. Oštećena je tokom neposrednog saslušanja pred ovim Sudom⁸⁹ na iskren i uvjerljiv način opisala događaj odvođenja, a potom i silovanja i nečovječno postupanje od strane optuženog.

201. Oštećena je 1992. godine živjela u svojoj porodičnoj kući u Glamoču, sa suprugom „S-3“ i dvoje djece. Opisujući događaj od 30.06.1992. godine oštećena iskaz počinje navodima da je *„bilo negdje oko 20 sati“* kada je sa mužem bila kod kuće, dok su njeni sinovi bili vani. Ispred kuće je naišla grupa maskiranih, uniformisanih vojnika koji su stajali na ulici, među kojima je bio i optuženi Duško Suvara zvani Hans. Vidjeli su da je optuženi krenuo prema kući, nakon čega je sa suprugom utrčala u kuću i zaključala vrata. Optuženi je ubio njihovog psa ispred kuće, zatim pucao na vrata, uz naredbu *„...otvarajte, pobit ću vas sve...“*. Nakon što je optuženi ušao u kuću i oštećenu i njenog supruga odveo na sprat, naredio im je da sjednu na sećiju jedno pored drugog, prislone glavu uz glavu, nakon čega je oboma prislanjao pištolj na sljepoočnicu i tražio od njih 500 maraka i zlato.

202. Nadalje je oštećena izjavila da je optuženi, nakon što su mu rekli da nemaju ono što je od njih traženo, *„počeo galamiti, vikati i psovao nam je ustašku i baljsku majku...pucao je u plafon, zatim je uzeo nož, bajonet i udario je nožem u sto, zatim u viseću kuhinju, to je sve ispropadao nožem... On je bio u maskirnoj uniformi, imao je uz sebe pušku, pištolj i bajonet...“*

203. Oštećena mu je tada ponudila prsten koji je nosila na ruci *„kao nekakav otkup, залог...“*, međutim navodi da on nije pristao da uzme taj prsten, nego je rekao da hoće oštećenu. Suprug oštećene svjedok „S-3“ molio je optuženog da to ne radi, međutim on je istom naredio da ostane u kući, da se djeca nigdje ne udaljavaju, uz riječi da *„ako odu odatle biti će svi pobijeni i on i ajeca“*, a oštećenu je uz prijetnju oružjem otjerao iz kuće.

204. Suprug oštećene, svjedok „S-3“ neposredno je saslušan na glavnom pretresu dana 09.07.2021. godine i njegov iskaz je prema ocjeni vijeća u potpunosti saglasan iskazu oštećene „S-2“ u svim odlučnim dijelovima. Prisjećajući se navedenog događaja svjedok navodi da se dana 30.06.1992. godine prvo ispred kuće čuo pucanj, pucano je u vrata, koja su se otvorila. Optuženi Duško Suvara zvani Hans, kojeg je svjedok poznao prije samog događaja, ušao je u kuću i sa uperenim pištoljem naredio svjedoku da ide na sprat, njemu i supruzi da sjednu i prislone glavu jednu uz drugu. Bio je naoružan automatskom puškom, pištoljem i bajonetom, obučen u vojnu uniformu. I svjedok „S-3“ je izjavio da mu je optuženi prslonio pištolj od glavu i tražio novac, a nakon što su rekli da nemaju, da je supruga ponudila prsten, nakon čega je optuženi naredio da ista krene za njim, a svjedoku da ostane u kući i ne izlazi. Svjedok „S-3“ je dodatno izjavio da je optuženi pucao i u unutrašnjosti kuće, po kuhinji, od čega su ostali tragovi od metaka. Dalje navodi da je nakon par minuta otišao prvo u Elektrodistribuciju, a zatim u *„neku od kuća u kcjcj su komšje Srbi...u kuću Neđe Kalabe“*, odakle je pozvao policiju i tadašnjem komandiru milicije rekao šta se desilo, na što mu je isti *„pod osmjehom“* odgovorio da se ne sekira, da će mu se supruga vratiti.

⁸⁹ Transkript sa suđenja od 18.02.2022. godine;

205. Vijeće je u ovom dijelu cijenilo i materijalnu dokumentaciju uloženu od strane Tužilaštva kao potvrdu navoda svjedoka „S-2“ i „S-3“, a u pogledu načina korištenja oružja koje je optuženi imao uz sebe prilikom ulaska u kuću i unutar kuće oštećene, tačnije fotodokumentaciju - prikaz sa lica mjesta iz doma oštećene i njenog supruga iz mjesta Čukure, opštine Glamoč sačinjenu 2012. godine⁹⁰. Fotografije prikazuju oštećenja na ulaznim vratima nastala od vatrenog oružja, kao i na kuhinji koja se nalazi na spratu kuće, koja oštećenja su nastala vatrenim oružjem i nožem.

206. U pogledu daljih dešavanja koja je preživjela oštećena „S-2“, ista navodi da je po izlasku u dvorištu kuće srela svog starijeg sina koji je djelovao izbjeglično i nije znao šta se događa, pokušao je da priđe, međutim optuženi mu je rekao da se udalji ili da će pucati. Oštećena se u tom momentu na ulici slučajno okrenula za sinom, kada je optuženi „*pripucao u zrak*“. Zatim je natjerao da ide trčećim korakom ispred njega, zbog čega je često poklekla i propadala, a optuženi je podizao i udarao, vodeći je putem prema polju, ne sjećajući se tačno udaljenosti, možda 2-5 km.

207. Opisujući detaljno događaje koji su uslijedili oštećena izjavljuje:

„... već je mrak počeo padati, bila je to livada, po je, uzbrdica neka, vjerujte ne znam, noć je bila, već je noć to uhvatila, tu mi je naredio da se svučem, molila sam ga da to ne radi, da sam ja starija od njega, da sam bolesna, međutim, on se nije na to osvr'to, naredio mi je da se svučem, polni organ mi je stavio i oralno... i seksualno me zlostavlj'o...udara on mene pištojem i onda kad mi je naredio da se svučem, onda je uzeo taj nož, bajonet, već kako se zove i ono kao da se igra, on je mene par'o po leđima s tim...al' ja nisam osjećala nikakvu bol, ništa, jer sam Boga molila u to vrijeme da on mene ubije...i nije me ništa bolilo, bila sam sva pretrnula jer sam se bcjala, ja sam se više bcjala za muža i za djecu, jer ja sam već bila osuđena na smrt, računala sam da mi je tu kraj...“

208. Svojom izjavom oštećena je na nedvojben način opisala na koji način je optuženi prema istoj poduzeo radnju silovanja, kao i na koji način je optuženi prema oštećenoj nečovječno postupao. Pored povreda koje su uobičajne kod prinude na spolni odnos, optuženi je oštećenoj nanio i povrede bajonetom u vidu parnica po leđima, što je na oštećenu nesumnjivo ostavilo posljedice u vidu snažne fizičke i psihičke patnje i degradacije, a što će u nastavku biti detaljno opisano prilikom analize nalaza i mišljenja vještaka sudske medicine i vještaka neuropsihijatrije, subspecijaliste forenzičke psihijatrije.

209. Oštećena dalje navodi da je u međuvremenu pored njih naišao Rodoljub Marić kojeg poznaje iz osnovne škole, koji je prišao na 2-3 metra i pitao optuženog šta radi, rekavši mu da je pusti na miru, međutim optuženi je svjedoku rekao da se skloni pod prijetnjom da će pucati u njega. Oštećena navodi da je optuženi opet pucao, nakon čega „*je počeo da se izživjava na meni i psovati mi ustašku i baljsku majku... polni organ mi je gur'o u usta i analno i vaginalno...izživjavao se na sve moguće načine... ne znam koliko je to trajalo, za mene je to trajalo jedna vječnost...“*.

⁹⁰ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-22;

210. Bez mogućnosti da se vremenski odredi, a vjerujući da se radilo o više sati, oštećena je dovedena ispred svoje kuće, gdje joj je optuženi rekao da su svi njeni pobijani i da će on i dalje dolaziti po nju. Prisjećajući se tog trenutka, oštećena navodi da je pod strahom i traumama u mraku, jer nije bilo struje, ušla u kuću i išla od sobe do sobe očekivajući najgori prizor, da će zateći muža i djecu mrtve, međutim nije bilo nikoga, nakog čega je, kako navodi, pronašla snage da pobjegne iz kuće zbog straha da će optuženi da se vrati.

211. Na glavnom pretresu neposredno je saslušan svjedok Rodoljub Marić⁹¹, čiji iskaz prema ocjeni ovog vijeća korespondira iskazu oštećene „S-2“ u pogledu činjenice da se oštećena „S-2“ nalazila sa optuženim Duškom Suvarom u naznačeno vrijeme i mjesto. Pa je tako svjedok izjavio da je jedne prilike, u ljetnom periodu, možda juni ili juli, od 7-9 sati naveče, vraćajući se sa obuke pasa, primijetio optuženog Duška Suvaru i svjedoka „S-2“ kako sjede na livadi. Optuženi je sa sobom imao pištolj koji je prvobitno bio uperio prema svjedoku, ali ga je kasnije prema navodima svjedoka sklonio kada je vidio ko dolazi. Svjedok se sjeća da je bio kratko sa njima, da je „S-2“ sjedila *„onako skupljena, blijeda žena bila...ja sam gledao u njenom pravcu da vidim je li ona svcjom vojom tu ili nije, nije mogao ništa da ocjeni...“*. Svjedok se nije mogao sjetiti svog razgovora sa optuženim, te u tom smislu potvrditi navode oštećene da mu je optuženi prijetio, ali se sjeća da je osjećao krivicu što nije preduzeo neke radnje, jer mu je bilo sumnjivo što se oštećena nalazila tu sama sa optuženim, a koje sumnje potvrđene dan kasnije kada je čuo da se te prilike dogodio čin silovanja.

212. Vraćajući se dalje na dešavanja koja su uslijedila neposredno nakon što je optuženi izvršio inkriminisanu radnju, prema iskazu oštećene „S-2“ ista se prvobitno sakrila u državnu firmu koja se nalazila preko puta njene kuće, gdje je po nju došao Veljko Dakić, koji je navodno čuo šta se dogodilo, te je došao da joj pomogne. Odveo je u svoju kuću gdje je zatekla djecu *„izbezumijenu i uplakanu“*, jer su mislila da je ubijena.

213. Navedeno je potvrđeno izjavom svjedoka Veljka Dakića⁹², koji je izjavio da su djeca oštećene bila u njegovoj kući, da su mu rekli da je Suvara Duško dolazio po „S-2“, koju je pronašao u Elektrodistribuciji sakrivenu pod stolom, te odveo sa sobom. Svjedok navodi da ona nije sa njim razgovarala u vezi onoga što se desilo, ali da se povjerala njegovoj supruzi, koja mu je rekla da je oštećenu silovao Duško Suvara zvan Hans. Svjedok je naveo i to da je oštećena u trenutku susreta sa njim bila u lošem stanju, prepadnuta, preplašena i uplakana.

214. Opisujući događaje koji su uslijedili nakon izvršenog silovanja, oštećena je u daljem iskazu detaljno objasnila okolnosti i način prijave optuženog za izvršenje navedenog krivičnog djela.

⁹¹ Transkript sa suđenja od 22.01.2021. godine;

⁹² Transkript sa suđenja od 22.01.2022. godine;

215. Pa je tako oštećena navela da su dan kasnije u kuću došli pripadnici policije, tadašnje milicije, radi uzimanja izjave, i to Goran ili Zoran Čegar, Goran Ćimić, Radmilo zvani Aćim i Mirsada Bejtagić. Nakon što je dala izjavu, policajci su je odveli u Dom zdravlja radi ginekološkog pregleda kod dr. Ždero Božo, na kojem je bila prisutna i medicinska sestra Duška Grahovac. Oštećena navodi da ginekolog „*navodno nije mogao obaviti pregled jer nije bilo struje u bolnici*“.

216. Navedeno su kroz svoje iskaze potvrdili svjedoci „S-3“, Veljko Dakić, te Dušanka Grahovac, dok je na ročištu pročitana i izjava svjedoka Stojana Čegara, ovlaštenog službenog lica SJB Glamoč koji je 1992. godine podnio krivičnu prijavu protiv Duška Suvare⁹³.

217. Svjedok Dušanka Grahovac⁹⁴ sjetila se događaja kada je oštećena „S-2“ u pratnji dovedena u Dom zdravlja na ginekologiju. Svjedokinja se nije mogla sjetiti pojedinosti, ali je bila uvjerljiva u pogledu činjenice da je oštećena te prilike bila jako uplašena, da je plakala, uz navode „...*toga se sjećam... i ja sam na neki način suosjećala sa njom jer je ona rekla šta se desilo...da je silovana...*“. Navodi da je oštećena ušla kod ginekologa dr. Bože Ždere, ali ne zna da li je obavljen pregled.

218. I svjedok Stojan Čegar sjetio se predmetnog događaja iz „*jetnog perioda 1992. godine*“, kada je na okolnosti silovanja uzeta izjava od strane oštećene „S-2“ u njenoj porodičnoj kući u Glamoču, na osnovu kojeg je sačinjena krivična prijava koja je podnesena nadležnom tužilaštvu u Mrkonjić Gradu.

219. Potvrdu iskaza oštećene i svjedoka Stojana Čegara vijeće nalazi i u materijalnoj dokumentaciji uloženoj kao dokaz Tužilaštva, i to Izjava oštećene „S-2“ sačinjena u Glamoču od strane ovlaštenog službenog lica Stojana Čegara, od 13.07.1992. godine, Nalaz i mišljenje specijaliste ginekologije i akušerstva, dr. Bože Ždere⁹⁵, sačinjenog dana 01.07.1992. godine, te Krivična prijava Stanica javne bezbjednosti Glamoč, broj: KU.20/92 od 24.07.1992. godine⁹⁶, koju je vijeće cijenilo isključivo u formalnom smislu, tj. samo na okolnosti podnosioca i potpisnika iste, ne ulazeći u sadržaj, s obzirom da po prirodi stvari krivična prijava predstavlja akt kojim se prijavljuje učinjenje određenog krivičnog djela, te ista nije dokazno sredstvo kojima bi se dokazivale odlučne činjenice u krivičnom postupku.

220. Nalaz i mišljenje specijaliste ginekologije, sačinjen nakon izvršenog pregleda oštećene „S-2“ neposredno nakon što se inkriminirani događaj desio bio je predmetom vještačenja stalnog sudskog vještaka prof.dr.sc. Nermina Sarajlića, specijaliste sudske medicine, koji je svoj sačinjeni nalaz i mišljenje⁹⁷ detaljno iznio na glavnom pretresu.

221. Vještak je u svom nalazu i mišljenju potvrdio da je oštećena „S-2“ u predmetnom događaju zadobila povrede u vidu oguljetina kože leđa, krvne podljeve kože lijeve i desne

⁹³ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-3a;

⁹⁴ Transkript sa suđenja od 28.05.2021. godine;

⁹⁵ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-1a;

⁹⁶ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-31;

natkoljenice, te oguljetine kože lijevog i desnog koljena, koje pojedinačno i u svom ukupnom zbiru imaju karakter lakih tjelesnih povreda. Za povrede nastale u predjelu leđa, vještak je ostavio mogućnost da se radi o plitkim reznim ranama nanesenim višekratnim povlačenjem oštrice nekog oštrog oruđa, što može biti nož ili nožu slično sredstvo. Povlačeci paralelu sa iskazom svjedoka i navodima da je optuženi tokom vršenja inkriminiranih radnji bajonetom parao oštećenoj po leđima, vijeće iste ovim nalazom nalazi dodatno potrijepljenim.

222. Povrede koje je oštećena zadobila na predjelu nogu vještak je opisao kao tipične povrede nastale u cilju prinude na spolni odnos. Kada je tokom direktnog ispitivanja vještak upitan kako je mogao izvesti zaključak da se radi o takvim povredama, isti je odgovorio da je radio više vještačenja gdje su u pitanju bile optužbe za silovanje, a gdje su bile utvrđene slične povrede kao kod oštećene, te je stoga bilo moguće dati ovakvo mišljenje. Vijeće je prihvatilo nalaz i mišljenje vještaka, kao i njegov usmeni iskaz kao istinit, pouzdan, zasnovan na pravilima struke i nauke, a imajući u vidu da se radi o dugogodišnjem sudskom vještaku.

223. Prilikom opisivanja posljedica silovanja, oštećena „S-2“ je tokom svog svjedočenja izjavila *„bila sam napola luda, bcjala sam se svakog šuma, nisam mogla spavati, dobila sam i krvarenje, šest mjeseci sam krvarila, oslabila sam 20 kg...ja nisam mogla da odem ni do wc-a, mene su nosili muž i ojeća...“*, izgubila je sve zube, te dobila čir na želucu što navodi sve kao posljedicu događaja. Oštećena se sjeća da je prilikom izlaska iz Glamoča 07.05.1993. godine bila skoro pa nepokretna, i da su je tadašnje mirovne snage iznijele iz autobusa i unijele u njihovo auto. Nakon izlaska iz grada u Travniku je potražila medicinsku pomoć, te je u Centru za mentalno i fizičko zdravlje Medika provela šest mjeseci uz psihološku, neurološku i sve moguće zaštite, kada je tek uslijedio njen oporavak.

224. I svjedok „S-3“ je tokom svog svjedočenja opisivao stanje u kojem se njegova supruga nalazila navodima da je bila u lošem psihičkom stanje, da je više puta pokušala da se ubije, da je izgubila na tjelesnoj težini, te da uvijek koristi terapiju kao posljedicu događaja.

225. Prilikom ocjene iskaza oštećene „S-2“ vijeće je imalo u vidu i nalaz i mišljenje vještaka prim.dr. Omera Čemalovića, stalnog sudskog vještaka iz neuropihijatrije i subspecialiste forenzičke psihologije⁹⁸, koji je sačinio nalaz i mišljenje u pogledu zdravstvenog stanja oštećene, te ga iznio na glavnom pretresu. Vijeće je nalaz i mišljenje vještaka, kao i njegov usmeni iskaz, uzeo kao pouzdan, istinit, zasnovan na pravilima struke i nauke, cijeneći da se isti temelji na prezentovanoj medicinskoj dokumentaciji oštećene, a imajući u vidu da se radi o dugogodišnjem sudskom vještaku.

⁹⁷ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-1;

⁹⁸ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-6;

226. Vijeće je na temelju istog zaključilo da je oštećena, uslijed učinjenja ovog krivičnog djela, trpila duševnu i fizičku bol i patnju kao posljedicu traumatskog događaja koji joj se desio, i to iznimno jakog stepena izraženosti u periodu od 2 dana, jakog stepena u periodu od 10 dana u odnosu na duševnu, a pet u odnosu na fizičku bol, srednjeg stepena četiri mjeseca u odnosu na duševnu, a 7 dana u odnosu na fizičku bol, a uslijed kojeg je došlo i do umanjnja njene životne sposobnosti u procentu od 45%.

227. Cijeneći iskaz oštećene, u vezi sa navedenim nalazom i mišljenjem prof.dr.sc. Nermina Sarajlića, te prim.dr Omera Čemalovića, vijeće je van razumne sumnje utvrdilo da su radnje optuženog kod oštećene „S-2“ prouzrokovale posljedice koje su rezultirale snažnom tjelesnom i duševnom patnjom, te fizičkim ozljedama, iz kojih razloga je vijeće zaključilo da su u radnjama optuženog pronađeni elementi nečovječnog postupanja prema oštećenoj.

228. Da je **upravo optuženi osoba** koja je upotrebom sile izvršila silovanje nad oštećenom „S-2“, pod prijetnjom različitih vrsta oružja, pri tome nehumano postupajući, uzrokujući svojim zabranjenim radnjama tešku duševnu bol, tjelesnu patnju i fizičku ozljedu, na prvom mjestu proizilazi iz iskaza same oštećene, koji nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima.

229. U tom smislu, oštećena je tokom svom svjedočenja na glavnom pretresu⁹⁹ na pitanje kako je znala da je osoba koja je počinila naprijed opisane inkriminisane radnje upravo optuženi Duško Suvara odgovorila da istog poznaje od ranije, da je radila u trgovinskoj radnji gdje je optuženi nekada dolazio.

230. Stoga iskaz oštećene ne ostavlja mjesta drugoj mogućnosti osim one da je optuženi izvršilac ovog krivičnog djela, a pritom imajući u vidu da je oštećena i prilikom prijave krivičnog djela, neposredno nakon što se sam događaj desio, identifikovala optuženog kao počinioca inkriminisanih radnji, što je evidentirano i u krivičnoj prijavi sačinjenoj na ove okolnosti.¹⁰⁰

231. Pozitivan zaključak vijeća u pogledu identifikacije optuženog kao izvršioca proizilazi i iz drugih provedenih dokaza optužbe, i to iskaza svjedoka „S-3“, Veljka Dakića, te Rodoljuba Marića.

232. Pa je tako svjedok „S-3“ u svom iskazu datom na glavnom pretresu¹⁰¹ potvrdio da je upravo optuženi bio taj koji je predmetnog dana ušao u njihovu kuću, te pod prijetnjom oružjem odveo njegovu suprugu, oštećenu „S-2“, a kojeg poznaje od ranije „iz grada“. Svjedok Veljko Dakić ima posredna saznanja o događaju koji se desio, na način da je od supruge, kojoj se povjerila oštećena „S-2“ saznao da je silovao upravo optuženi Duško Suvara. Svjedok Rodoljub Marić izjavio je da je optuženi Duško Suvara bio muškarac

⁹⁹ Transkript sa suđenja od 18.02.2022. godine;

¹⁰⁰ Dokazi Tužilaštva BiH broj: T1-a, T-3a, T-19, T-31;

¹⁰¹ Transkrip sa suđenja od 09.07.2021. godine;

kojeg je sreo sa oštećenom „S-2“ kobnog dana i za kojeg je kasnije čuo da je nad istom izvršio radnju silovanja¹⁰².

233. Uz sve prethodno navedeno, vijeće je posebno cijenilo iskaz optuženog Duška Suvare, dat u svojstvu svjedoka¹⁰³, u kojem je isti priznao da je počinio radnje koje mu se tačkom 2. optužnice stavljaju. Pa je tako optuženi tokom unakrsnog ispitivanja, na pitanje tužioca: „*Vi priznajete ovaj drugi događaj, od 30.06.*“, odgovorio: „...*dakle S-2, zadržja svjedokirja..priznajem... ne trebate čitati (optužnicu), sve sam shvatio i priznajem...ja priznajem da sam uradio krivično djelo...*“ Pored toga, optuženi je tokom iznošenja završnih riječi izrazio kajanje za događaj opisan u tački 2. optužnice.

234. Stoga, vijeće je, slijedom navedenog, nakon svestrane ocjene svim provedenih dokaza, utvrdio da su se u radnjama optuženog koja su opisana u tački 2. izreke presude stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, odnosno da je kritične prilike optuženi prisilio oštećenu „S-2“ na seksualni odnos, koristeći prijetnju silom, te da žrtva nije slobodno i dobrovoljno pristala na spolni odnos, odnosno da je dovedena u bespomoćno stanje, a što optuženi ni sam nije osporavao. Optuženi je svojim postupcima oštećenju nanio snažnu duševnu patnju, tjelesnu bol i ozljede, ozbiljnim nasrtajem na njeno dostojanstvo. Podvedeći radnje optuženog pod ranije opisane kriterije, vijeće je zaključilo da su njegovi postupci dosegli standard nečovječnog postupanja prema oštećenju. Vijeće je zaključilo da je **optuženi počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim**, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru poduzetih radnji, te da je posjedovao *mens rea* i *actus reus* koji su potrebni za utvrđivanje krivične odgovornosti počinitelaca seksualnog nasilja i nečovječnog postupanja u skladu sa naprijed izloženim standardima.

235. Tužilaštvo je predmetnom optužnicom teretilo optuženog da je pored nečovječnog postupanja i silovanja, i mučio oštećenu „S-2“.

236. Praksa MKSJ dala je definiciju mučenja kao „namjerno nanošenje, činjenjem ili nečinjenjem, teškog bola ili patnje, bilo fizičke bilo duševne, u zabranjenu svrhu“.¹⁰⁴ Zabranjena svrha se sastoji u pribavljanju informacije odnosno priznanja ili u kažnjavanju, zastrašivanju ili prinuđivanju žrtve ili trećeg lica ili u diskriminaciji žrtve ili trećeg po bilo kom osnovu.¹⁰⁵ Kada su u pitanju fizički postupci koji mogu da predstavljaju torturu, ne postoji u običajnom međunarodnom pravu obavezujuća lista postupaka, ipak se vijeća rukovode sličnim procjenama o tome sa li intenzitet izazvanog bola ili patnje, fizičke ili mentalne, čini neko djelo torturom.

237. Vijeće je prilikom analiziranja dokaza koje je Tužilaštvo izvelo razmatralo da li se radnje optuženog iz osuđujućeg dijela tačke 2. izreke presude mogu podvesti i pod kvalifikaciju djela mučenja, te izvelo zaključak, da za radnje za kojeg je vijeće optuženog

¹⁰² Transkript sa suđenja od 22.01.2021. godine;

¹⁰³ Transkript sa suđenja od 26.03.2022. godine;

¹⁰⁴ Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Kunarac i drugi*, juni 2002. godina, paragrafi 134. i 142;

¹⁰⁵ Ibid, paragraf 142;

oglasilo krivim, Tužilaštvo nije dostavilo dovoljno dokaza iz kojih bi vijeće izvelo zaključak da su radnje optuženog dosegle prag djela mučenje u osnovi zločina protiv civilnog stanovništva, u kontekstu naprijed navedenih definicija. Pri tome je bitno napomenuti da, iako je optuženi priznao da se desio događaj opisan u tački 2. optužnice, odbrana je Sudu jasno dala do znanja da optuženi ne priznaje pravnu kvalifikaciju djela na način kako je to navedeno u optužnici.

C. ODGOVORNOST I KAZNA

238. Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ.

239. Ocjenom provedenih dokaza, vijeće je utvrdilo da je optuženi navedeno krivično djelo počinio sa direktnim umišljajem, jer je bio svjestan da će svojim radnjama prouzrokovati zabranjene posljedice ali je iste htio i preduzeo. Optuženi je radnje izvršenja djela preduzeo potpuno svjesno i voljno, dok okolnosti koje bi ukazivale na neki od osnova koji isključuju krivicu u konkretnom slučaju nije bilo.

240. Vijeće zaključuje da je optuženi imao spolni odnos sa oštećenom „S-1“ i „S-2“, kojom prilikom je optuženi koristio prijetnju silom (upotrebom oružja) da bi žrtve prisilio na spolni odnos, te iste nisu slobodno i dobrovoljno pristale na spolni odnos i dovedene su u bespomoćno stanje. U odnosu na krivičnopravne radnje opisane u tački 2. izreke presude, vijeće je zaključilo da je optuženim istim povrijedio tjelesni integritet oštećene i njeno lično dostojanstvo, kao i da su kod iste preduzete radnje izazvale snažne tjelesne i duševne bolove. Optuženi je bio svjestan da su da su oštećene civilna lica, čime je prekršio obavezno propisani minimum zaštite ovih lica, a koje kršenje je počinjeno u vrijeme oružanog sukoba i sa istim je u uzročnoj vezi (*actus reus*), na koji način su postupali suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći odredbe članova 3. stav 1. tačke a) i c) (povreda tjelesnog integriteta i ličnog dostojanstva oštećene) Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine.

241. Vijeće je prilikom **odmjeravanja kazne** optuženom, polazeći od opšte svrhe kažnjavanja propisane odredbom člana 33. KZ SRFJ, te slijedeći pravila za odmjeravanje kazne predviđene odredbom člana 41. KZ SFRJ, pritom imajući u vidu zakonski okvir kazne propisane za ovo krivično djelo, cijenilo i uzelo u obzir sve relevante okolnosti i optuženom izreklo kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) godina.

242. Pa je tako vijeće prvenstveno cijenilo težinu krivičnog djela, odnosno jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra i stepen krivične odgovornosti optuženog. Težina krivičnog djela za koje se optuženi terete uvijek je određivana na osnovu djelovanja na žrtvu ili na lica povezana sa krivičnim djelom i najbližu rodbinu. Težina se određuje *in personam*, a ne u smislu univerzalnih posljedica.

243. Patnje i posljedice koje su žrtve uslijed radnji optuženog doživjele i preživjele su aktuelne i konstantne, a o čemu su pojedinačno žrtve-oštećene i govorile, kao i vještak

prim.dr Omer Čemalović prilikom iznošenja svog nalaza i mišljenja, iz čega jasno proizilazi da su radnje optuženog prema istim pruzrokovale dalekosežne posljedice sa kojim se i danas susreću, što se odrazilo na njihov sveukupan način života.

244. Vijeće je posebno cijeniло i način i okolnosti pod kojima se desio čin silovanja oštećene "S-2", koja je od strane optuženog pretrpila dodatno fizičko maltretiranje u vidu nanošenja ozlijeda nožem po raznim dijelovima tijela, pri čemu je oštećena pretrpila lake tjelesne ozljede¹⁰⁶, što je na istu ostavilo nužne posljedice u vidu dodatne fizičke i duševne patnje i degradacije.

245. Vijeće je otežavajućom okolnošću cijeniо i upornost optuženog za izvršenjem krivičnog djela, te činjenicu da je u kratkom vremenskom periodu izvršio radnju silovanja nad dvije različite žrtve, kao i odlučnost optuženog i njegovu riješenost da djelo realizuje do kraja, svjesno znajući da su žrtve ranjive, podređene i zatečene okolnostima u kojim su se zadesile.

246. Konačno, vijeće je na strani optuženog kao otežavajuću okolnost cijeniо i njegovu raniju osuđivanost.

247. Kada su u pitanju olakšavajuće okolnosti, vijeće je na strani optuženog cijeniо činjenicu da je optuženi tokom svjedočenja na glavnom pretresu priznaо da je počinio radnje opisane u tački 2. izreke presude, te je izrazio kajanje za isto. Uz to, vijeće je cijeniо i činjenicu da je optuženi u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio mlađi punoljetnik.

248. Dakle, vijeće je na osnovu svih provedenih dokaza došlo do nesumnjivog zaključka da je optuženi svojim radnjama ostvario sva bitna obilježja djela za koje je oglašen krivim, a koje je počinio na način opisan u izreci presude (tačke 1. i 2.), te je ocijeniо da je izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 (šest) godina srazmjerna težini počinjenog djela i nastupljenim posljedicama, kao i da će se istom ostvariti svrha kažnjavanja, kao i da je njena visina u srazmjeri sa okolnostima koji se nalaze na strani optuženog.

249. Odbrana je u završnim riječima stavila prijedlog da se prilikom odmjeravanja kazne optuženom **primjeni odredba člana 49. KZ SFRJ** (odmjeravanje kazne osuđenoj osobi), u vezi sa odredbom člana 48. KZ SFRJ (sticaj krivičnih djela), te prema optuženom izrekne jedinstvena kazna zatvora u koju bi se uračunalo vrijeme koje je optuženi proveo na izdržavanju ranije zatvorske kazne, a koji prijedlog je vijeće odbilo kao neosnovan iz razloga koji slijede.

250. Odredba člana 49. KZ SFRJ stavu 1. propisuje: "*Ako se osuđenom licu sudi za krivično djelo učinjeno prije nego što je započelo izdržavanje kazne zatvora po ranijoj osudi, sud će izreći jedinstvenu kaznu zatvora primjenom odredaba člana 48. ovog zakona, uzimajući u ranije izrečenu kaznu kao već utvrđenu. Kazna ili dio kazne kcju je osuđeni izdržao uračunati će se u izrečenu kaznu zatvora.*"

¹⁰⁶ Dokaz Tužilaštva BiH broj: T-1;

251. Optuženi je ranije osuđen presudama ..., kojima su istom izrečene kazne zatvora u trajanju od po 15 (petnaest) godina, te je po prvoj presudi optuženi stupio na izdržavanje kazne zatvora 1997. godine¹⁰⁷. Navedene kazne zatvora konačno su objedinjene u ..., kojom je optuženi osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina¹⁰⁸. Prema Otpusnom listu o izdržanoj kazni zatvora¹⁰⁹, optuženi je po isteku kazne, nakon uračunavanja amnestije i ranije izdržanih kazni zatvora, sa izdržavanja kazne zatvora otpušten dana 03.08.2018. godine. Odbrana je dakle predložila da vijeće, kao ranije utvrđenu, uzme kaznu zatvora izrečenu pomenutom ... u trajanju od 20 (dvadeset) godina, te optuženom, primjenom odredbi o sticaju, izrekne jedinstvenu kaznu zatvora, a u koju bi se imala uračunati kazna koju je optuženi izdržao.

252. U konkretnom, vijeće bi, u sadejstvu sa naprijed citiranom zakonskom odredbom, imalo primjeniti odredbu člana 48. KZ SFRJ, preciznije stav 2. tačku 2. navedene odredbe koja propisuje: *"ako je za neko krivično djelo u sticaju utvrđena kazna zatvora do dvadeset godina, izreći će samo tu kaznu"*. To bi značilo da bi prema optuženom, primjenom pomenutog pravila, morala biti izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina, a koju je optuženi, kako to proizilazi iz dostavljenih dokaza, već izdržao, kojim postupanjem bi kazna zatvora u trajanju od 6 (šest) godina izrečena ovom presudom bila anulirana.

253. Prihvatajući prijedlog odbrane, optuženi (budući da izricanjem jedinstvene kazne, već izdržane u potpunosti) bi u cijelosti izbjegao posljedice svojih radnjih za koje je ovom presudom oglašen krivim, dakle njegove radnje u ovom predmetu bi ostale objektivno nekažnjene (formalno je optuženi osuđen na kaznu zatvora, ali je ne bi izdržavao), što zasigurno nije bila intencija zakonodavca propisujući odredbe o odmjeravanju kazne za djela u sticaju, iz kojeg razloga vijeće nije moglo prihvatiti ovakvo tumačenje odbrane.

254. Vijeće cijeni da bi doslovno tumačenje odredbe člana 49. KZ SFRJ dovelo do rezultata koji nisu u skladu sa svrhom odredaba koji se odnose na kažnjavanje počinioca krivičnog djela, pa je u konkretnom odstupio od semantičkog i dao prednost historijskom, sistemskom i logičkom tumačenju. Na taj način uzeta je u obzir historija kazne u cjelini, te namjera zakonodavca u konkretnom slučaju, a koje tumačenje je u skladu je i sa sudskom praksom ovog Suda.

255. S tim u vezi, u teoriji, kao i sudskoj praksi, bilo je sporno pitanje da li se predmetna odredba može primijeniti u situaciji kada učinilac još nije izdržao kaznu ili se može primijeniti i kasnije u vrijeme kada je učinilac kaznu izdržao. Vijeće se priklonilo tumačenju da je odmjeravanje jedinstvene kazne moguće samo ako učinilac još nije u cijelosti izdržao raniju kaznu, cijeneći da je takvo shvatanje najprihvatljivije i da zakonodavac nije imao namjeru da donese zakon koji bi omogućio da se prema osuđenoj osobi (formalno) izrekne kazna zatvora za djela koja je počinio prije stupanja na izdržavanje kazne zatvora po

¹⁰⁷ Dokaz odbrane optuženog broj: O-1;

¹⁰⁸ Dokaz odbrane optuženog broj: O-2;

¹⁰⁹ Dokaz odbrane optuženog broj: O-3;

ranijoj osudi, a koja kazna bi u trenutku njenog izricanja, uračunavanjem ranije izdržane kazne, bila u cijelosti izdržana.

256. U ovom dijelu vijeće nalazi bitnim spomenuti da i predmetna odredba člana 49. KZ SFRJ, baveći se svrhom kažnjavanja, predviđa izuzetak od opšteg pravila o odmjeravanju kazne zatvora osuđenom licu, u situaciji kada se odmjerava kazna za djelo učinjeno u vrijeme izdržavanja kazne zatvora, propisujući da se neće primijeniti odredbe o odmjeravanju kazne za krivična djela u sticaju ako se ne bi mogla ostvariti svrha kažnjavanja s obzirom na trajanje neizdržanog djela ranije izrečene kazne, što dodatno potkrepljuje zauzeti stav ovog vijeća.

257. Pored toga, vijeće smatra da se stvarna namjera zakonodavca ogleda i u izmjenama i dopunama jednog od entitetskih zakona upravo u pogledu odredbe koja propisuje odmjeravanje i uračunavanje kazne osuđenom licu, a koja ne dozvoljava primjenu odredbe o sticaju u situaciji kada je osuđeno lice izdržalo kaznu po ranijoj osudi, a kako je i u konkretnom slučaju, što svakako ide u prilog zaključku do kojeg je došlo i ovo vijeće.¹¹⁰

258. Pri tome je u ovom dijelu bitno napomenuti da je Evropski sud za ljudska prava u svojoj sudskoj praksi priznao da, bez obzira na to koliko je jasno sačinjena zakonska odredba, u bilo kom sistemu prava, uključujući i krivično pravo, postoji neizbježan element sudskog tumačenja, te će uvijek postojati potreba za razjašnjavanjem i prilagođavanjem promjenjivim okolnostima. Ta uloga dodijeljena je sudovima upravo kako bi uklonili sve preostale nedoumice u pogledu tumačenja¹¹¹.

259. Pored toga, postupanje u skladu sa citiranim zakonskim odredbama dovelo bi i do neopravdano blagog kažnjavanja za djela nečovječnog postupanja i silovanja, te bi istovremeno bilo u suprotnosti sa načelom pravičnosti, kao i zahtjevima specijalne i generalne prevencije.

260. S tim u vezi, vijeće je prilikom ocjene posebno uzelo u obzir prirodu krivičnog djela za koje se optuženi tereti, cijeneći da bi bilo nepravedno prema žrtvi da Sud se optuženom samo formalno izrekne kazna zatvora koju je optuženi ne bi izdržavao.

261. Pri tome se vijeće vodilo i odredbama člana 3. i 8. Evropske konvencije, koje nameću pozitivnu obavezu državama da usvoje i primjenjuju kaznene odredbe koje inkriminišu i efektivno kažnjavaju svaki seksualni čin bez prestanka. Iako ovo nužno ne znači da svi krivični postupci moraju rezultirati osuđujućom presudom, Evropski sud je zauzeo stav da domaći pravosudni organi ni u kom slučaju ne smiju pokazati volju da dozvole da povrede integriteta prođu nekažnjeno.¹¹²

¹¹⁰ Član 58. stav (4) KZ RS: Ako je osuđeno lice izdržalo kaznu po ranijoj presudi, a prije nego što je počelo novo suđenje za krivično djelo, neće se primjenjivati odredbe člana 56. (sticaj krivičnih djela) ovog zakonika;

¹¹¹ Vidi *Kafkaris protiv Kipra*, br. 21906/4, paragraf 141;

¹¹² *M.C. protiv Bugarske*, st. 46-49, 153 i 166), J.L. v. Italy, paragraf 117;

262. Uz to, vijeće cijeni da se u tom slučaju ne bi mogla ostvariti niti posebna svrha kazne, a koja leži u njenoj preventivnoj funkciji, te bi bila suprotna opštem cilju propisivanja i izricanja krivično-pravnih sankcija. Specijalna prevencija koja se sastoji u prevaspitanju učinioca u konkretnom slučaju ostvaruje se kaznom lišenja slobode, a sprečavanje vršenja krivičnih djela obezbjeđuje se i upućivanjem učinioca u ustanovu za izdržavanje kazne lišenja slobode, što ne bi bilo ostvarivo da je vijeće prihvatilo predmetni prijedlog odbrane.

263. Ovakav stav vijeća saglasan je i stavom koje je ovaj Sud zauzeo u prvostepenoj presudi u predmetu protiv optuženih Ivana Zelenike i dr.¹¹³, u kojoj nije primijenjena odredba o odmjeravanju kazne osuđenom licu prilikom izricanja krivičnopravne sankcije, a u odnosu na ranije izrečenu kaznu zatvora, iz razloga što je optuženi navedenu kaznu već izdržao, te bi se njenim objedivanjem došlo u situaciju da se optuženom izdržani dio kazne uračuna u izrečenu jedinstvenu kaznu zatvora, čime se prema mišljenju tog vijeća ne bi ostvarila svrha kažnjavanja, gdje je Sud posebno imao u vidu činjenicu da su i raniji zločini optuženog također teški i ozbiljni, a kako je to i u konkretnom slučaju. Ovakav stav podržan je od strane Apelacionog vijeća ovog Suda u njihovoj odluci po žalbi na predmetnu presudu.¹¹⁴

264. Konačno, ovakvo shvatanje u skladu je i sa stavom zauzetim u odluci Apelacionog vijeća Suda BiH, gdje je utvrđeno da osuđeni nema zakonskog osnova da zahtjeva nepravo ponavljanje krivičnog postupka i odmeravanje jedinstvene kazne zatvora primjenom odredbi o sticaju nakon što je u potpunosti izdržao kaznu zatvora po ranijoj presudi, jer se takvim postupanjem ne bi se ostvarila svrha kažnjavanja.¹¹⁵

265. Dakle, vijeće je na osnovu svih provedenih dokaza došlo do nesumnjivog zaključka da je optuženi umišljajno ostvario sva bitna obilježja djela za koje je oglašen krivim, a koje je počinio na način opisan u izreci presude, te, slijedom svega naprijed navedenog, utvrdio da je ovako odmjerena i izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 (šest) godina srazmjerna težini počinjenog krivičnog djela i nastalim posljedicama, te da će se istom ostvariti svrha kažnjavanja.

D. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU

266. Oštećene „S-1“ i „S-2“ podnijele su imovinskopravni zahtjev tražeći naknadu štete koja im je načinjena uslijed počinjenog krivičnog djela optuženog. Uz to, oštećena „S-2“ u toku glavnog pretresa Sudu putem punomoćnika podnijela precizirani imovinskopravni zahtjev, pozivajući se na dokaze iskaz oštećene, kao i nalaz i mišljenje vještaka prim.dr. Omera Čemalovića kao osnov za odlučivanje.

¹¹³ Presuda Suda BiH broj: S1 1 K 009124 12 Kri od 14.04.2015. godine, otpremljena 14.07.2015. godine;

¹¹⁴ Presuda Apelacionog vijeća Suda BiH broj: S1 1 K 009124 16 Krž 8 22.09.2016. godine, otpremljena dana 28.12.2016. godine;

¹¹⁵ Rješenje vijeća Apelacionog odjeljenja Suda BiH, broj: S1 2 K 015384 21 K 31 od 18.08.2021. godine;

267. Međutim, vijeće nije moglo na temelju pomenutog nalaza i mišljenja donijeti odluku o osnovanosti visine postavljenog zahtjeva, nalazeći da isti dokaz ne pruža pouzdan osnov za donošenje odluke i udovoljavanju postavljenom zahtjevu. Istovremeno, vijeće je ocijenilo da bi utvrđivanje visine zahtijevalo duži vremenski period i uticalo na dužinu trajanja postupka.

268. Obzirom da podaci prikupljeni u toku ovog postupka nisu vijeću pružili pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđenje imovinskopravnog zahtjeva, te da bi odlučivanje po istom znano odugovlačilo ovaj krivični postupak, vijeće je, u skladu sa odredbom člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećene sa imovinskopravnim zahtjevom uputilo na parnicu.

E. TROŠKOVI POSTUPKA

269. U skladu sa odredbom člana 188. stav 4. ZKP BiH optuženi Duško Suvara u cijelosti se oslobađa troškova postupka. U tom pogledu vijeće je imalo u vidu činjenicu da je optuženi lošeg imovnog stanja¹¹⁶, te bi drugačija odluka dovela u pitanje egzistenciju optuženog, stoga je odlučeno da troškovi krivičnog postupka padaju na teret budžetskih sredstava.

**ZAPISNIČAR
STRUČNI SARADNIK
AMELA HUSEINBEGOVIĆ**

**PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA
DAVORIN JUKIĆ**

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: *Protiv ove presude dozvojena je žalba vijeću Apelacionog ocjejenja Suda, u roku od 15 dana od prijema pismenog otpravka presude. U skladu sa odredbom člana 293. stav 4. ZKP BiH oštećeni presudu mogu pobijati žalbom, samo u djelu kcji se odnosi na odluku Suda o troškovima krivičnog postupka i odluku o imovinsko pravnom zahijevu.*

**Žalba se podnosi Sudu u dovojnomo brcju primjeraka*

¹¹⁶ Dokaz odbrane O-1.